Universiteit Utrecht

Cross-culturele analyse naar beleefdheid in verzoeken in Nederlands en Italiaans

Masterscriptie Interculturele Communicatie

Faculteit Geesteswetenschappen

Universiteit Utrecht

Alessandra Prete

(4126726)

Eerste begeleider : J.D. Ten Thije

Tweede begeleider: M. Pinto

2014

Inhoudsopgave

Samenvatting 3
Voorwoord 4
1. Inleiding 5
1.1 Onderzoeksvraag 6
2. Theoretisch kader 8
2.1 Cross-cultural pragmatics 8
2.2 Beleefdheidstheorie 10
2.2.a Beleefdheid in cross-cultureel onderzoek: Nederlands tegenover Spaans 14
2.2.b Beleefdheid in het Italiaans 15
2.2.c Beleefdheidsstrategieën 16
2.3 Transfer in taal 18
2.4 Verzoeken 21
2.5 Syntactisch downgraders en lexicaal and phrasale downgraders 25
2.6 Discursieve markeringen 27
2.7 Slotsom 31
3. Methode 33
3.1 Discourse Completion Test 33
3.2 Proefopzet 35
3.2.a Instrument: Discourse Completion test 35
3.2.b Situationele variatie van de acht verzoeksituaties 35
3.2.c Populatie en corpus 37
3.2.d Design van het experiment 39
3.2.e Analysemodel 40
3.3 Slotsom 45
4. Cross-Culturele Analyse 47

4.1 Directheid/Indirectheid 47
4.1a Sociale afstand 47
4.1b Sociale macht 50
4.2 Downgraders 51
4.2.a Lexicaal downgraders 53
4.2.b Syntactishe downgraders 54
4.3 Resultaten 57
5. Transferanalyse 59
5.1 Directheid/Indirectheid 59
5.2 Downgraders 61
5.3 Synctatische downgraders in T2 62
5.4 Vervangingen en calques 64
6. Conclusie 67
7. Discussie 70
Literatuurlijst 72
Bijlagen 76

Samenvatting

Dit eindwerkstuk levert onderzoek naar de verschillen en overeenkomsten in het uitdrukken van beleefdheid in het Nederlands en in het Italiaans. Dit soort onderzoek valt onder de cross-culturele pragmatiek.

Beleefdheid heeft in de linguïstiek een lange geschiedenis die met het concept van *face keeping* van Goffman (1955) begint. Iedereen heeft een eigen 'gezicht' dat bedreigd kan worden in een gesprek met de ander. Hierna is het concept van Brown en Levinson (1987) bekend, die het over beleefdheidsstrategieën hebben. Afhankelijk van deze twee 'gezichten' maakt men keuze uit verschillende strategieën om het eigen 'gezicht' of dat van de anderen te beschermen. In deze scriptie wordt beleefdheid binnen de taalhandeling -verzoek- geanalyseerd. In verzoeksituaties is er sprake van negatieve beleefdheid. In dit soort situaties wordt het eigen 'gezicht' en dat van de ander in 'gevaar' gebracht en meestal worden beleefde verzachtende strategieën gebruikt. Het verzachten van het verzoek helpt men om het eigen 'gezicht' en dat van anderen te beschermen.

Er is een experiment gedaan met tweeëntwintig respondenten, waarvan de helft Nederlanders en de andere helft Italianen zijn. Beide groepen respondenten zijn studenten van een tweede taal (T2). De Nederlanders leren het Italiaans, en de Italianen leren het Nederlands als tweede taal. Deze hebben een test moeten invullen (de Discourse Completion Test), waarin verzoeksituaties voorkwamen. De analyse van de tests is in tweeën verdeeld, het eerste deel heeft de moedertaalsprekers vergeleken, terwijl het tweede deel de niet-moedertaalsprekers heeft onderzocht. Twee hoofdvragen zijn in beschouwing genomen n.l.

- *In hoeverre verschillen Nederlands en Italiaans (T1) in taalgebruik voor wat betreft beleefdheidsvormen in verzoek situaties, en in hoeverre is er dus sprake van cultuur-specifiek of universele verschijnselen?*
- *In hoeverre heeft moedertaal invloed op het formuleren van beleefde verzoeken in T2?*

Verschillen en overeenkomsten tussen de twee talen zijn bepaald. Naar voren is gekomen dat ze voor dezelfde strategie kiezen om beleefdheid uit te drukken. Daarentegen de manier waarop het verzoek geformuleerd wordt, verschilt in taalgebruik. Voor wat betreft de tweede analyse, is gebleken dat de moedertaal invloed heeft op het uit drukken van beleefdheid in de tweede taal.

Ten slotte kan worden gezegd dat het doen van een verzoek cultuur-specifiek is gebleken. Dit is ook de reden waarom invloed van de moedertaal is gevonden.

Voorwoord

Deze scriptie is het gevolg van mijn interesse in het samenbrengen van mijn twee moedertalen. Het Italiaans en het Nederlands. Tijdens de Master opleiding Interculturele Communicatie heb ik verschillende perspectieven geleerd om naar talen en cultuur te kijken. Dit eindwerk wil de Nederlandse en Italiaanse taal en cultuur analyseren en hiermee hopelijk een bijdrage leveren aan de cross-culturele pragmatiek, die verschillen en overeenkomsten tussen talen onderzoekt.

Het onderzoek dat voor deze scriptie is gedaan, wil ook een experiment zijn voor verdere en bredere onderzoeken tussen deze twee talen.

Het zoeken van de respondenten is niet al te makkelijk geweest en daarom wil ik de docenten F. Terrenato en L. Spruit (docent aan de Universiteit „La Sapienza" in Rome) bedanken. Zij hebben mij geholpen bij het verspreiden van de tests. Docent I. Vedder (Universiteit van Amsterdam „Uva") heeft me geholpen om contacten te krijgen met Nederlandse studenten die Italiaans als tweede taal leren. Ten slotte wil ik de docenten J. ten Thije en M.Pinto bedanken voor het begeleiden en helpen tijdens dit traject.

Een nog met speciale dank aan L.Spruit en mijn oom C.Pakes, die mij geholpen hebben bij het corrigeren.

1. Inleiding

Misverstanden kunnen ontstaan door gebrek aan kennis van conventies in alledaagse gesprekken. Sociale situaties waarin beleefdheid een rol speelt, zoals het doen van een verzoek of het aanbieden van een excuus, veronderstellen normen en waarden die bepaald zijn door menselijke en sociale regels: men weet vanaf dat men kind is precies hoe een verzoek in de eigen taal moet worden gedaan, wat wel en niet gezegd kan worden, en wat beleefd is of juist niet. Ook al is beleefd gedrag een natuurlijk mechanisme in de eigen cultuur, beleefd zijn in een andere taal en cultuur is moeilijker, omdat men rekening moet houden met een andere manier van beleefdheid, met verschillende sociale en maatschappelijke regels, en tevens, met een andere manier om met een andere taal om te gaan.

Hoewel beleefdheid als een universeel model wordt gezien, kan hij op verschillende manieren cultuur-specifiek uitgedrukt worden. Het uitdrukken van beleefdheid kan per taal verschillend zijn. Talen hebben namelijk specifieke grammaticale, lexicale en pragmatische regels die gerespecteerd moeten worden om het communicatief proces goed te laten verlopen.

Door een vergelijking te maken tussen gesproken Nederlands en gesproken Italiaans, voor wat betreft het formuleren van verzoeken, kunnen in dit onderzoek linguïstische verschillen naar voren komen in de manier waarop beleefde verzoeken geformuleerd worden. Dit onderzoek heeft de vorm van een "pilot", waarbij gebruik is gemaakt van de zogenaamde Discourse Completion Test (DCT). Nederlandse en Italiaanse studenten, die de taal van de ander leren, hebben een vragenlijst moeten invullen. Op basis hiervan is gekeken naar hoe zij in verzoeksituaties omgaan met het taalgebruik van de vreemde taal, en of zij grammaticale structuren, normen en waarden van de moedertaal meenemen in de verwerving van de tweede taal.

In de volgende paragraaf (1.1) wordt duidelijk gemaakt wat de hoofdvragen van dit onderzoek zijn. Het onderzoek is verdeeld in twee verschillende analyses. In de eerste analyse ligt de focus op de uiting van beleefdheid in moedertaal, terwijl de tweede analyse de niet- moedertaal onderzoekt.

Deze scriptie is verdeeld in zeven hoofdstukken. Om een antwoord te kunnen geven op de hoofdvragen zijn er theorieën gebruikt die een breder inzicht geven in de belangrijkste topics van deze scriptie. Hoofdstuk 2 verwijst naar theorieën over de *cross- cultural pragmatics,* beleefdheidstheorie, transfer in taal en discursieve markeringen.

Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de methode voor de experiment (pilot) uitgelegd. In dit hoofdstuk wordt weergegeven wat precies de Discourse Completion Test inhoudt, hoe de data verzameling

heeft plaats gevonden en hoe de populatie van het onderzoek er uitziet. Als conclusie van dit hoofdstuk is er een analysemodel opgebouwd, dat vervolgens gebruikt is voor de analyse.

In de tweede hoofdstukken daarna (4-5), worden de data geanalyseerd op basis van het vorige vastgestelde analysemodel.

In hoofdstuk 6 worden de resultaten uit de geanalyseerde data samengevat. Ten slotte (hoofdstuk 7) , de discussie geeft een persoonlijk mening weer, over de ontwikkeling van dit onderzoek, en over verdere onderzoeken die uitgevoerd zouden kunnen worden over dit onderwerp.

1.1 Onderzoeksvraag

Het doel van de pilot is gebaseerd op een analyse van verschillende taalhandelingen in het Italiaans en Nederlands van moedertaalsprekers en van niet-moedertaal sprekers, met als vraag, hoe zij beleefdheid uitdrukken in verzoeksituaties. Er zijn acht universele situaties gekozen. Dit wil zeggen dat ze niet per taal en cultuur aangepast hoefden te worden. Op deze manier is met behulp van een contrastieve analyse onderzocht, of er bepaalde cultureel specifieke taalhandelingen voorkomen in de antwoorden van de betrokkenen in beide talen. Ten eerste is er gekeken naar de verschillende niveaus van directheid en, vervolgens, naar de hoeveelheid en de aard van de aanpassingen in het verzoek in de tweede taal. Van belang in dit onderzoek is de manier waarop beleefdheid wordt uitgedrukt. De eerste analyse betreft derhalve de uitingen van moedertaalsprekers. Een tweede analyse is vervolgens gebaseerd op de niet-moedertaalsprekers. Tijdens de laatste analyse is de factor *transfer* geobserveerd. De manier waarop de niet-moedertaalsprekers de Discourse Completion Test (DCT) invullen kan afhangen van de beheersing van de tweede taal (T2) en van hun culturele voorkennis. Elk taalgebruiker heeft namelijk zijn eigen cultureel bepaalde pragmatische competenties en die worden vaak meegenomen in het formuleren van taalhandelingen in de tweede taal.

De hoofdvragen van dit onderzoek zijn de volgende:

- *In hoeverre verschillen Nederlands en Italiaans (T1) in taalgebruik voor wat betreft beleefdheidsvormen in verzoek situaties, en in hoeverre is er dus sprake van cultuur-specifiek of universele verschijnselen?*

- *In hoeverre heeft moedertaal invloed op het formuleren van beleefde verzoeken in T2?*

Het volgende hoofdstuk over het theoretisch kader wil onderzoeken hoe de verschillen zijn tussen de algemenen en meer specifieke literatuur. Vooraal om de specifieke perspectieven te ontdekken.

2. Theoretisch kader

2.1 Cross-cultural pragmatics

Het onderzoeksproces waarop deze scriptie is gebaseerd begint bij het zoeken van literatuur over contrastieve analyses tussen meerdere talen. De volgende theorieën helpen een gedetailleerde weergave van dit onderwerp te geven op het gebied van taalkundige en pragmatische aspecten, die nodig zijn om een taalhandeling te kunnen analyseren. *Pragmatics* is volgens Crystal (1985: 240): „The study of LANGUAGE from the point of view of the users, especially of the choises they make, the CONSTRAINTS they encounter in using language in social interaction, and the effects their use of language has on the other participants in an act of communication."

In deze studie wordt vooral gebruik gemaakt van pragmalinguistiek, namelijk wanneer tijdens het spreken van een taal, bepaalde keuzes worden gemaakt uit een reeks van middelen van die specifieke taal (Barron, 2003). Bij het verwerven van een T2 moeten pragmatische competenties ontwikkeld worden die onder communicatieve competenties vallen. Tijdens het leren van onze moedertaal, verwerven we specifieke talige competenties die aangeboren zijn. Dit is de visie van sommige taalkundigen zoals Chomsky (1965). Hij veronderstelt dat grammaticale regels grotendeels op aangeboren competenties berusten. Volgens andere taalkundigen is er niet alleen sprake van de onderliggende kennis, maar ook van het vermogen om deze uit te breiden. Onder de communicatieve competenties valt de pragmatische competentie: deze kan verdeeld worden in illocutionaire en sociolinguistische competenties (Barron,2003:9). De eerste soort competentie heeft te maken met kennis van taalhandelingen en taalfuncties, en de tweede met het verband tussen taal en de sociaal-culturele context (Barron, 2003:9). Pragmatische competenties worden onderzocht binnen de pragmalinguistiek met aandacht op een specifieke communicatieve situatie. *Politeness* theorie, ofwel beleefdheidstheorie valt bijvoorbeeld onder *cross-cultural* en *interlanguage pragmatic studies*, die verschillen tussen culturen en talen analyseren op basis van diverse taalhandelingen. Sommige taalkundigen (Kasper,1994; Grice,1975; Leech,1983) veronderstellen dat iedere cultuur eigen manieren heeft om beleefdheid in taal uit te drukken. Deze kunnen zowel universeel als cultuur-specifiek zijn.

De focus van *cross-cultural pragmatics* ligt op de manier waarop talen worden gebruikt binnen een communicatieve situatie. Een voorbeeld van cross-culturele analyse is het onderzoek van House (2009) die vijf dimensies heeft onderscheiden, waarmee Engels en Duits worden vergeleken en waarmee de verschillen in realisering van specifieke taalhandelingen kunnen worden beschreven.

Zij onderzoekt bijvoorbeeld het gebruik van *please* en *bitte* (House, 2009). Het gebruik van deze woorden en met name de frequentie van deze beleefdheidsmarkeerders kan tot misverstanden leiden.

Het aanbieden of accepteren van een uitnodiging kan verschillend zijn tussen talen. Daarom is het van belang dat binnen interculturele communicatie sprekers rekening wordt gehouden met potentieel verschillende woordbetekenissen (Muller- Jacquier, Whitener, 2001). In sommige onderzoeken worden problemen in interculturele communicatie eerst psychologisch geanalyseerd (Muller- Jacquier, Whitener, 2001:225) en worden gezien als cultureel georiënteerd. Muller-Jacquier en Whitener (2001:226) veronderstellen daarentegen, dat talige conventies eveneens belangrijk zijn in interculturele communicatie, en om deze reden ligt hun focus op het linguïstische bewustzijn van deelnemers in een gesprek. Zowel culturele oriëntaties als linguïstiek kunnen intercultureel misverstanden beïnvloeden. Verschillen in taalgebruik kunnen tot misverstanden leiden en relaties in gevaar brengen. Woorden of gedrag kunnen verkeerd geïnterpreteerd worden. Dit proces waarin misverstanden voorkomen, kan tot frustratie en stress leiden. Het resultaat hiervan kan zijn een gebrek aan objectiviteit en het vermijden van contact. Ook stereotypen zijn consequenties van misverstanden in communicatie (Muller-Jacquier, Whitener, 2001).

„The linguistic framework represents the place where misinterpretation, misunderstanding, and miscommunication begin" (Muller-Jacquier, Whitener, 2001:235). Zoals deze auteurs, ook andere linguïsten veronderstellen dat in het leren van een vreemde taal ook rekening moet worden gehouden met talige conventies.

Nuzzo (2005), beschrijft het proces van het leren van de vorm van beleefdheid *lei* (nl: u) in het Italiaans als T2. Zij veronderstelt dat in het leren van een vreemde taal er vaak een 'tussentaal' ontstaat, positief of negatief (Nuzzo, 2005:2), die te maken heeft met de invloed van de eigen taal.

Met haar onderzoek wilt zij uitleggen dat het aanleren van Italiaanse beleefde formules, een moeilijk leerproces is, ook bij gevorderde leerlingen. Het kiezen van bepaalde beleefde formules in sommigen gevallen, valt onder de pragmatische competenties van de eigen taal. De grammaticale competentie daarentegen, heeft vaak te maken met overeenkomsten in de grammatica tussen T1 en T2 (Nuzzo, 2005: 5).

Voor het onderzoek voor deze scriptie zijn bestaande studies over het vergelijken van taalhandelingen in specifieke situaties tussen het Italiaans en het Nederlands van het grootste belang. Vergaro (2003) heeft onderzoek gedaan naar de verschillen in taalgebruik van Italiaanse en

Engelse verkoopbevorderende correspondentie. Uit haar analyse blijkt dat cultuurverschillen een belangrijke factor zijn in het formuleren van brieven in de tweede taal. Uit haar onderzoek kwam naar voren dat de Italiaanse en Nederlandse brieven, hoewel zij tot hetzelfde genre behoorden, toch anders waren in de formulering van beleefdheid.

Urban, Rooy, Vedder en Scorretti (2011), zijn in hun cross-culturele analyse van Nederlandse en Italiaanse taalverschillen meer specifiek. Zij maakten een analyse van de manier waarop een bericht achtergelaten wordt op antwoordapparaten. Dat betrof bijvoorbeeld het verzoeken om een afspraak te maken of om een afspraak te verplaatsen. In de analyse werd de theorie van Brown en Levinson (1987) in aanmerking genomen, namelijk hun theorie over de f*ace threatening act* (FTA). Bepaalde communicatiestrategieën worden onderscheiden, bijvoorbeeld bij het annuleren van een afspraak: *het spijt me, ik was het vergeten (*Urban, Rooy, Vedder en Scorretti, 2011:229).

Deze modifiers worden op een verschillende manier gebruikt in het Nederlands en het Italiaans. Aangezien modifiers in het Italiaans meer gebruikt worden, lijkt het erop dat deze taal meer beleefd is. De vraag is of de conclusie niet te generaliserend is, want deze auteurs nemen sommige factoren niet in beschouwing, zoals leeftijd en sociale status.

Aan de hand van de genoemde theorieën konden de onderzoekers duidelijk maken dat taalgebruikers in elk taal en cultuur, pragmatische competenties moeten ontwikkelen, en het kan moeilijk zijn om bij het leren van een vreemde taal, afstand te nemen van bepaalde aangeleerde conventies en taalfuncties.

2.2 Beleefdheidstheorie

In de vorige paragraaf is er gesproken over culturele en linguïstische taalverschillen in cross-culturele onderzoeken. In dit paragraaf wordt dieper gegaan in het onderwerp beleefdheid, gekozen voor deze cross-culturele onderzoek tussen Nederlandse en Italiaanse taal. Het doel van deze paragraaf is een bredere visie te geven over beleefdheidstheorieën, die in de literatuur gevonden zijn.

Beleefdheid is een sociale manier van handelen, die eruit bestaat, dat men rekening houdt met het effect van wat men gaat zeggen tegen gesprekspartner. Om conflicten en misverstanden te voorkomen, is er vaak sprake van de keuze voor een zogenaamde indirecte taalhandeling, zoals het formuleren van vage hints en het open laten van mogelijkheden voor verschillende interpretaties (Aarts, van Woerkum, 2008: 59).

Aarts en van Woerkum (2008:60), die de theorie van Brown en Levinson (1987:55) refereren, veronderstellen dat in sociale relaties, men twee universele behoeftes heeft:

- behoefte om verbonden te zijn met anderen,
- behoefte om onafhankelijk te zijn.

De menselijke identiteit wordt in communicatie zowel individueel als sociaal uitgedrukt door middel van taal. De auteurs onderstrepen dat verbondenheid en onafhankelijkheid, waarden zijn die „verschillend worden beoordeeld door verschillende individuen en in verschillende culturen" (Aarts,Van Woerkum, 2008:61), en deze verschillen in culturen kunnen tot conflicten leiden. Beleefdheid speelt dus in sociale relaties een belangrijke rol.

De beleefdheidstheorie van Brown en Levinson (1987) geeft inzicht in het effect van hoe interactie verandert door middel van taaluitingen. Iedereen heeft een eigen *face* 'gezicht' dat tijdens een interactie met de ander, beschermd moet worden om te voorkomen dat het gezicht verloren gaat. Een *face* is - met andere woorden - het zelf-beeld dat men aan het publiek laat zien en dat men wil beschermen. Iedereen heeft twee gezichten volgens de beleefdheidstheorie van Brown en Levinson (1987:13), een positief en een negatief *face*. In interactie met anderen kunnen beide 'gezichten' van beide gesprekspartners bedreigd worden (Brown, Levinson, 1987). Het *positive face* verschijnt wanneer men de behoefte heeft gewaardeerd te worden door de anderen, terwijl het *negative face* wordt getoond wanneer men onafhankelijk wil zijn van het oordeel van anderen, en zijn eigen handelingsvrijheid wil behouden (Brown, Levinson, 1987:61).

Ten grondslag aan de beleefdheidstheorie ligt het fenomeen *face-keeping* van Goffman (1955; 1967). Hij veronderstelt dat iedereen een eigen *face* heeft dat bedreigd kan worden door gezichtsverlies. De bedreigingen van de *face* worden 'Face Threatening Acts' genoemd (FTA's) (Brown, Levinson, 1987:76). In een interactie is belangrijk dat het eigen *face* en dat van de ander in bescherming genomen worden. Zelf-respect en respect voor de ander zijn fundamentele concepten die met elkaar samenhangen (Goffman 1955). Als we iemand anders gezicht beschadigen, „dan verliezen we ook ons eigen gezicht doordat we de ander zijn gezicht hebben doen verliezen" (Houtkoop, Koole, 2000: 50).

Als gevolg van de theorie van Goffman (1955), onderscheiden Brown en Levinson (1987) positieve en negatieve beleefdheidsstrategieën. De negatieve strategieën kunnen worden ingezet om aanvallen op het *negative face* te verzachten (Brown en Levinson, 1987). Met deze strategieën kun je ook laten merken dat je je gesprekspartner niet wil beïnvloeden en ook niet wil dwingen. De

positieve strategieën kunnen ingezet worden om aanvallen op het *positive face* te verzachten. Deze strategieën veronderstellen optimisme, het geven of vragen van redenen, waardoor de gesprekspartner bijvoorbeeld actief betrokken blijft in het gesprek.

Ieder mens heeft behoefte te worden gewaardeerd en gerespecteerd en dit wordt *positive face* genoemd. Volgens deze auteurs heeft men behoefte aan privacy, autonomie en handelingsvrijheid. Wanneer we bijvoorbeeld de privacy van een ander schenden, proberen we het vaak zo indirect mogelijk te doen, via taalhandelingen, die de *negative face* van de ander in acht proberen te nemen. Een voorbeeld hiervan is het doen van een verzoek, waarmee een inbreuk wordt gemaakt op de autonomie van een ander (Houtkoop, Koole, 2000). Een verzoek doen heeft bijna altijd een consequentie op de *negative face* van de ander. Om de *face* van de ander te beschermen is het dus mogelijk om taalhandelingen kiezen die het verzoek proberen te verzachten. Verzoeken worden vaak geformuleerd op een zodanige manier dat ze niet echt op een verzoek lijken, en degene aan wie het verzoek wordt gedaan moet de mogelijkheid hebben om het verzoek af te wijzen (Houtkoop, Koole, 2000:51).

Foolen (1995:300) schrijft over het formuleren van beleefdheid van taalhandelingen dat ze „inherent beleefdheidsbedreigend zijn omdat ze een beroep doen op de hoorder en daardoor zijn recht op afstand kunnen aantasten". Hij heeft het over taalhandelingen als 'verzoeken' en 'vragen', eventueel ook 'aanbod'. Omdat zulke taalhandelingen systematisch interactioneel gevaar met zich meebrengen, hebben veel talen routinematige formules ontwikkeld om zulke taalhandelingen te begeleiden. „De functie van die formuleringen is het bezweren van het eventuele gevaar voor gezichtsverlies" (ibidem: 300).

Brown en Levinson (1987) beschrijven een aantal strategieën die gebruikt kunnen worden om potentieel gezichtsbedreigende talige handelingen (FTA's) uit te voeren en tegelijkertijd de *face* van de ander te beschermen (Brown en Levinson, 1987, in Houtkoop, Koole, 2000:53). Houtkoop en Koole (2000:53) beschrijven de vier beleefdheidsstrategieën van Brown en Levinson op een schaal van minst beleefd tot de meest beleefd:

- De minste beleefde strategie om een FTA uit te voeren is door dat open en direct te doen (*bald on record*) „Leen me 100 euro"
- *On record* is een wat meer beleefde strategie. „<u>Moet je luisteren</u>, ik moet iemand vandaag 100 euro betalen, en ik heb dat <u>even niet</u>. <u>Zou</u> ik het <u>misschien even</u> van jou kunnen lenen?"

- *Off record* is een indirecte manier om FTA uit te voeren. „Ik moet vandaag iemand 100 euro geven maar ik heb dat niet en ik weet niet hoe ik dat kan oplossen". Hier wordt indirect de gesprekspartner om 100 euro gevraagd en het hangt ervan af hoe deze reageert; de hoorder kan dan aanbieden het geld te lenen of hij kan het verzoek afwijzen.

Hoe zwaarder en heftiger de strategie wordt gekozen hoe gezichtsbedreigender zal de FTA zijn. Het gewicht van een FTA is volgens Brown en Levinson (1987:76) afhankelijk van het verschil in macht tussen de betrokkenen, ofwel

- *power difference* of *social power* (Barron, 2003:18, 94-95; Blum-Kulka,House, Kasper, 1989:15).

Het verschil in macht tussen de twee gesprekspartners wordt door de auteurs op drie verschillende manieren uitgedrukt:

- de sociale afstand tussen de gesprekspartners (Blum-Kulka,House, Kasper, 1989:15; Houtkoop, Koole, 2000: 54; Barron, 2003:94-95; Huls, 2002)
- de rate of imposition (Houtkoop, Koole, 2000:54;Barron, 2003:18, 94-95)
- de mate waarin de taalhandeling een belasting vormt voor de ander (Houtkoop, Koole, 2000:54).

De vraag is waarom men beleefdheidsstrategieën gebruikt om de *face* van de ander te beschermen of om een verzoek te verzachten. Beleefdheid is niet iets dat men bewust uitdrukt, en ook niet iets dat ergens wordt geleerd. Normen en waarden en hoe men zich gedragen moet in sommige situaties, leert ieder individu tijdens zijn leven. Het is namelijk vanuit deze menselijke normen en waarden dat er een sociale orde gecreëerd wordt. Het is deze morele orde, gecreëerd door sociale en morele regels, waarin *face* een belangrijke rol speelt, en dat tot het zogenaamde *polite behaviour* leidt (Bargiela-Chiappini, 2003:1456).

Het concept *face* in de beleefdheidstheorie van Brown en Levinson (1987) wordt opgevat als een universeel verschijnsel. In het algemeen kan gezegd worden dat het concept beleefdheid zoals 'waarheid' of 'goedheid' (Mazzotta, 2007:13) als universele principes beschouwd kunnen worden. Ook het kiezen voor een beleefde strategie in een bepaalde situatie, is een rationele keuze die iedereen uitvoert om de *face* van de ander te beschermen. Hoewel het concept van beleefdheid als universeel herkend wordt, de manier waarop beleefde verzoeken getoond worden, kan per taal en cultuur verschillend zijn.

Mazzotta (2007:13) veronderstelt dat de universaliteit van het concept van beleefdheid, niet inherent is aan de menselijke soort, maar herleid kan worden tot een innerlijke behoefte van de mens om zijn zelfzuchtige instinct te vermijden en een sociale instinct te laten prevaleren.

Ondanks het feit dat er veel onderzoek naar beleefdheid is gedaan, is er geen uniformiteit van denken tussen de verschillende theoretici, linguïsten en pragma-linguisten. Samenvattend kan worden gezegd dat er twee grote theoretische benaderingen bestaan: de eerste gaat uit van een pragmalinguistich perspectief, vertegenwoordigd door het model van Brown en Levinson (1987), het coöperatieprincipe van Grice (1967:59) en het concept van *face* van Goffman (1967). De tweede gaat uit van een sociologisch perspectief. Het eerste perspectief is gebaseerd op een universele visie van beleefdheid, waarin linguïstische strategieën worden gezien als een weerspiegeling van de verschillende manieren om beleefdheid uitdrukken in diverse talen en culturen.

Het perspectief van Grice (1967), Brown en Levinson (1987), en Goffman (1955), gaat uit van het principe dat sprekers van een maatschappij vaste regels, formules of strategieën gebruiken om in gênante en moeilijke situaties zo goed mogelijk beleefd over te komen.

Vertegenwoordiger van het sociologische perspectief zijn Mills (2003) en Eelen (2001). Zij veronderstellen dat beleefdheid niet intrinsiek aan de taalhandeling is, maar dat deze geanalyseerd moet worden vanuit het hele communicatieve proces en dat beleefdheid in het discours wordt onderhandeld (zie ook Mazzotta, 2007:1-24, voor een uitgebreid overzicht over deze benaderingen).

2.2.a Beleefdheid in cross-cultureel onderzoek: Nederlands tegenover Spaans

Hendriks en Le Pair (2004) deden onderzoek naar de verschillen in beleefdheid in het Nederlands en het Spaans. Zij stellen: “Het niet in acht nemen van bepaalde conversatienormen of het onjuist interpreteren van de illocutieve kracht die in een taaluiting wordt uitgedrukt kan schadelijker zijn voor het verloop van communicatie tussen twee personen dan eventuele morfologische of syntactische fouten, of uitspraakgebrek.” (Hendriks, Le Pair, 2004:21).

Beleefdheid is cultuur-specifiek. Een vraag stellen, een verzoek formuleren, zijn vaak studieobject in *cross-cultural pragmatics*. Elk cultuur heeft zijn eigen regels die gevolgd worden in dit soort situaties. In cultuur A zou een algemene voorkeur zijn voor een directer geformuleerde verzoek dan in cultuur B. Cultuur A, zou in sommige situaties, meer *face-support oriented* zijn, terwijl cultuur B meer direct zou zijn in de zelfde situatie (Le Pair, 2005:67).

Tijdens een gesprek, worden bewust of onbewust, communicatieve strategieën gebruikt, die invloed hebben op de effectiviteit van de interactie (Le Pair, 2005:67). Er zijn ‘verzachtende’ manieren om een verzoek te formuleren, die niet als dwang worden gezien door de gesprekspartner. In dergelijke gevallen zal de spreker voor een hogere mate van *face-support* kiezen. Deze zou de *face* van de

hoorder beschermen. In het onderzoek van Le Pair (2005) worden overeenkomsten en verschillen onderzocht tussen Nederlandse en Spaanse strategieën om een verzoek te formuleren. Vervolgens wordt gekeken naar hoe Nederlandse leerlingen Spaans zich aan het taalgedrag van de Spanjaarden aanpassen, bij het formuleren van een verzoek.

In het realiseren van talige beleefdheid speelt indirectheid een belangrijke rol. Bij beleefdheid en indirectheid moet de dimensie van het *voordeel/belang voor spreker en moeite inspanning voor de hoorder* apart worden genoemd, namelijk als dimensie van *kosten en baten* (Hendriks, Le Pair, 2004:22). Een tweede element dat belangrijk is in de analyse van beleefdheid, is dat de hoorder de verplichting op zich moet nemen om het gevraagde verzoek te verrichten (Hendriks, Le Pair, 2004:23).

In het onderzoek van Le Pair (2005) worden de zeven strategieën gebruikt van Blum-Kulka, House en Kasper (1989, in Le Pair, 2005:68-69), om een vergelijking te kunnen maken in het gebruik van directheid en indirectheid in het Spaans en het Nederlands. Uit de resultaten van Le Pair's onderzoek met behulp van de Discourse Completion Test (DCT) is er naar voren gekomen dat Nederlandse leerlingen van het Spaans, in de formulering van een verzoek, in dezelfde mate gebruik maken van indirectheid als in hun moedertaal.

De Spanjaarden gebruiken meer directe strategieën, en vooral meer imperatieven. De resultaten laten verder zien, dat de context (alledaagse situatie tegenover business situaties) geen invloed heeft op de mate van directheid. Wat wel invloed heeft zijn de factoren *power distance* en *social distance* (Le Pair, 2005:79).

2.2.b Beleefdheid in het Italiaans

Held (2005:295) spreekt over het concept van beleefdheid in Italië als: "the unique nature of Italian politeness". Het unieke karakter van de Italiaanse beleefdheid bestaat, volgens hem, uit een specifieke interpersoonlijke gevoeligheid die ontstaat uit het verhoogde verlangen naar *self-representation* en een hoge waardering van anderen vereist (Ibidem: 295). Dit aspect komt voort uit een lange Italiaanse traditie die te maken heeft met het concept van *fare bella figura:* voortdurende bewustzijn van iemands uiterlijk en imago (Held, 2005:294). De Italiaanse taal heeft een lange traditie van beleefdheid die teruggaat naar de zeventiende en achttiende eeuw, toen Italië beduidend van anderen Europese staten verschilde. In die tijd hebben Italianen deze zogenaamde *first-order politeness* ontwikkeld (Ibidem: 295). Mensen moesten een vaste arsenaal aan taalvormen gebruiken die gerelateerd waren aan hun sociale herkomst en situationele intenties (Held, 2005). Taal was

gerelateerd aan de sociale rang van de sprekers. De machtsverhoudingen zijn duidelijk te zien wanneer degene die van een lager sociale klasse komt, zichzelf op een lager niveau van eigen waarde plaatst ten opzichte van de aangesproken persoon.

De taaluitingen zijn afhankelijk van sociale afkomst en beleefdheid. Ze zij in het achttiende-eeuwse Italië, een manier om de eigen sociale vaardigheden te laten zien met het doel om het eigen imago in de maatschappij te verhogen. Held (2005:299) beschrijft dat tegenwoordig, interrogatieven samen met beleefd conjunctief en de verleden tijd van het werkwoord, worden gebruikt als strategie om *negative politeness* uit te drukken. Relativerende bijwoorden zoals *per cortesia, per favore, eventualmente (alstublieft, eventueel),* en andere strategieën zoals onbepaalde markeringen als *qualcuno, qualcosa* (*iemand, iets),* geven een gevoel van verzachting van het verzoek (Ibidem:302). De auteur wil de verschillen in formaliteit van het vroegere en hedendaagse Italiaans laten zien. Duidelijk is dat de geschiedenis van de taal een lange traditie heeft wat betreft de uitdrukking van beleefd taalgebruik. Kenmerken van de Italiaanse beleefdheid, zoals het gebruik van de onvoltooide tijd, of andere specifieke discursieve markeringen, worden door verschillende taalkundigen benadrukt, zoals Vergaro (2003), Bazzanella (1990) en Vedder (2011) bijvoorbeeld. In paragrafen 2.5-2.6, wordt dieper ingegaan op de kenmerken van de negatieve beleefdheid in verzoek situaties.

2.2.c Beleefdheidsstrategieën

Zoals eerder gezegd, maken Brown en Levinson (1987), een onderscheid tussen positieve en negatieve beleefdheid. Zij noemen een aantal manieren waarop deze strategieën linguïstisch gerealiseerd worden.

Voor dit onderzoek is negatieve beleefdheid van toepassing, omdat bij een verzoeksituatie meestal sprake is van negatieve strategieën. Daarom is gekozen om hier alleen de negatieve strategieën te rapporteren. In negatieve beleefdheidsstrategieën willen sprekers voorkomen dat ze met een FTA, een inbreuk in de autonomie of vrijheid van de hoorder maken. Er zijn verschillende strategieën die de spreker kan gebruiken (Houtkoop, Koole, 2000:57-61):

- **wees conventioneel indirect:** dit wordt zowel on record als off record gebruikt. „Kun je een pak melk meenemen als je toch naar de supermarkt gaat?”

- **zwak af (*hedge*):** in het formuleren van vragen, verzoeken of dergelijks, kan een partikel of een groep woorden gebruikt worden, die de taalhandeling verzachten en afzwakken. *Bijna, een soort*

van, misschien, eventueel… Houtkoop en Koole (2000:58) benadrukken dat de linguïstische wijze waarop de taalhandeling wordt afgezwakt, afhangt van de taal; zo worden er in het Nederlands bijvoorbeeld veel modale partikels gebruikt (*even, toch, immers, maar, misschien etc..*):

- **geef een hint:** het indirect laten merken dat je iets van een ander wil, zonder het expliciet aan te geven. „Hoe ga jij? Ga je met de auto"
- **wees pessimistisch:** „Er is geen koffie meer, jij gaat zeker niet meer naar de supermarkt?"
- **minimaliseer de belasting voor de hoorder:** verkleinvormen worden gebruikt om de taalhandeling te verkleinen.
- **toon achting en eerbied:** hier wordt voornamelijk de „u" vorm gebruikt. „ Mag ik u vragen waarom."
- **depersonaliseer de spreker en/of de hoorder:** een verzoek doen bijvoorbeeld in naam van iemand anders.
- **formuleer de FTA als een algemene regel:** „Pardon, roken is niet toegestaan"
- **nominaliseer:** maak expliciet waar het over gaat.
- **excuseer jezelf:** voor dat de spreker een FTA gaat doen, kan men zich vooraf excuseren „neemt u mij niet kwalijk"
- **toon je dankbaarheid of je schatplichtigheid:** „mag ik u bedanken"

Deze negatieve strategieën geven voorbeelden van alledaagse situaties, wanneer indirect een verzoek wordt gedaan. De keuze kan afhankelijk zijn per situatie en per persoon. Bewust of onbewust. Iedereen maakt zijn keuze en gebruikt één van de strategieën om het verzoek te verzachten, en de ander zo minder mogelijk gedwongen laten voelen.

Dit hoofdstuk is begonnen met een algemenere visie over cross-cultural pragmatics. Onderzoeken zijn gedaan naar verschillen en overeenkomsten in talen. Hieruit is gekomen dat elke taal verschillend gebruik maakt van taalhandelingen. De keuze in het gebruik van een bepaalde taalhandeling in een bepaalde situatie, is iets, dat men van kleins af aan, in de eigen sociale omgeving leert. Aangezien iedere sociale omgeving anders is, zal ook het taalgebruik anders zijn.

Sommigen taalkundigen vinden dat deze pragmatische competentie innerlijk in de menselijk aarde aanwezig is. Andere zeggen dat het een soort instinct is.

Een voorbeeld van de pragmatische onderzoeken in literatuur is rond het thema beleefdheid. Omdat het gekozen onderwerp van dit onderzoek beleefdheid is, is verder in het hoofdstuk dieper ingegaan op dit thema. Er is ten eerste het concept van beleefdheid en de beleefdheidstheorieën uitgelegd, daarna is het probleem van universaliteit en cultuur-specifiek genoemd. Vervolgens zijn er specifieke voorbeelden gegeven van bestaande cross- culturele onderzoeken die over het thema beleefdheid gaan.

Aan het begin van dit hoofdstuk werd meerdere keren het woord 'pragmatische competentie' genoemd. Ook in de keuze tussen beleefde strategieën is duidelijk dat er een pragmatische competentie tot stand komt. In de eigen taal is deze competentie een natuurlijk proces. In de volgende paragraaf wordt duidelijk gemaakt dat in het uitvoeren van deze competentie, tijdens het aanleren van een vreemde taal, problemen ontstaan.

2.3 Transfer in taal

In het onderzoek uitgevoerd in deze scriptie, wordt gekeken naar hoe studenten omgaan met het tonen van beleefdheid in een vreemde taal. In dit soort gevallen is de grammatica en kennis van de vreemde taal niet genoeg om bijvoorbeeld netjes en beleefd over te komen. In deze paragraaf wordt uitgelegd waarom dit een probleem is in het spreken in een taal die niet de eigen taal is. In *cross-cultural pragmatics* komt dit probleem vaak aan de orde.

De invloed van de moedertaal in het verwerven van de tweede taal (T2) is een belangrijk factor in *cross-cultural pragmatics*. In het proces van het leren van een T2, ontstaat er een 'tussentaal'(*interlanguage,* Barron, 2003:35) een soort continuüm tussen T1 en T2, waar elke leerling mee te maken krijgt, en waar eigenschappen van beide talen in voorkomen. Elementen van T1 zoals bijvoorbeeld beleefde regels en formuleringen kunnen terechtkomen in de tussentaal van de leerling. Het probleem van het aanleren van een T2 is voornamelijk het meenemen van de gewoontes van de T1 naar de T2. Individuen hebben de neiging om vormen en betekenissen van hun eigen taal en cultuur over te brengen en mee te nemen naar de vreemde taal en cultuur. Volgens Odlin (1990:27) is tranfer: "the influence resulting from similarities and differences between the

target language and any other language that has been previously (and perhaps imperfectly) acquired."

Transfer tussen twee talen kan worden verdeeld in positieve en negatieve transfer. Odlin (1990:27-36), beschrijft positieve transfer als het resultaat van een contrastieve analyse, wanneer twee of meerdere talen gelijksoortige elementen hebben.

De overdracht is positief wanneer er overeenkomst is tussen talen, terwijl de negatieve overdracht plaatsvindt tussen talen die grotere verschillen vertonen. In het algemeen worden in de transfer sociologische en en pragmatische kennis in de T2 overgebracht, en zo ontstaan 'fouten'. Of die talen nu op elkaar lijken of niet, die projecties van T1 naar T2 zijn verkeerd in T2. (Maeshiba et al. 1996, in Barron, 2003:37).

Negatieve transfer wordt vooral gevonden in *pragmatic routines* zoals verzoeken bijvoorbeeld. Beleefdheid bijvoorbeeld kan worden beïnvloed door de keuze van strategieën van een leerling in het realiseren van bepaalde taalhandelingen (Barron,2003:38).

Hoewel negatieve transfer neigt te worden gelijkgesteld aan productiefouten, zijn er ook andere manieren waarop tweede-taal prestaties van een individu kunnen afwijken van het gedrag van native speakers: onderproductie, overproductie, productiefouten, misinterpretatie (Odlin, 1990:36). Odlin (1990:36-41) beschrijft productiefouten als volgt:

- **Onderproductie:** een van de meeste voorkomende onderproductie is de vermijding. Wanneer de structuur van de T2 zeer verschilt met die van de moedertaal, neigen leerlingen ernaar om die structuur te gebruiken en proberen de andere te ontwijken.
- **Overproductie:** dit is een gevolg van de onderproductie. Wanneer er te veel ontweken wordt om een bepaalde structuur te gebruiken, zoals bijvoorbeeld in relatieve bijzinnen wordt geprobeerd om deze makkelijker te structureren. Dat heeft tot gevolg dat er te veel simpele zinnen worden gebruikt.
- **Productiefouten:** zowel schriftelijk als mondeling bestaan volgens Odlin (1990:37) er drie productiefouten bij overeenkomsten en verschillen tussen T1 en T2:
  - **vervangingen**: wanneer je moedertaalvormen gebruikt in de doeltaal
  - **calques:** wanneer je letterlijk de structuur van de T1 overneemt in de doeltaal
  - **verandering van structuur:** bijvoorbeeld hypercorrectie. Deze fout is niet afhankelijk van de invloed van de moedertaal en is daarom moeilijker uit te leggen.

- **Misinterpretatie:** wanneer een misverstand ontstaat, bijvoorbeeld in de misinterpretatie van een klank, die vervolgens gecategoriseerd wordt als een klank van de moedertaalfonologie.

Naar transfer is onderzoek gedaan in *discoursanalyse* en in *cross-cultural pragmatics*, maar de invloed van transfer op tweede-taalverwerving, is nog steeds niet helemaal duidelijk.

Wanneer leerlingen normen van gesprek in de doeltaal overtreden, zijn de schendingen potentieel veel ernstiger dan syntactische of uitspraak fouten, aangezien dergelijke overtredingen hetgene wat 'de zelfpresentatie' wordt genoemd kunnen beïnvloeden (Richards, 1980, in Odlin, 1990:49). Twee gebieden waar de zelfpresentatie gevaarlijk is, zijn beleefdheid en coherentie. Dit soort verschillen kunnen het begrip zowel als de productie van de doeltaal beïnvloeden. Een leerling kan een gesprek interpreteren in de doeltaal, in termen van normen van de moedertaal, en kan ten onrechte suggereren dat native speakers onbeleefd zijn.

De manier waarop beleefdheid wordt getoond in de doeltaal, kan afhangen van situationele en culturele factoren. In sommige culturen wordt een meer positieve beleefdheid getoond en in andere een meer negatieve beleefdheid. Vergelijkingen van normen over beleefdheid in twee taalgemeenschappen, is mogelijk door het vergelijken van de manier waarop leden van die gemeenschappen positief of negatief beleefdheid gebruiken in hun omgaan met de taal, zoals bijvoorbeeld in een verzoek en bij een verontschuldiging (Odlin, 1990:50).

Volgens Barron (2003) is er nog steeds geen duidelijke theorie voor transfer in taal. Sommige van de fouten in de verwerving van de T2 zijn veroorzaakt door schoolteksten en onbruikbaar lesmateriaal. Zij traceert sommige theorieën van Bialystok en Schmidt (1993,1993, in Barron, 2003: 44-45) over de pragmatisch verwerving van de T2. Deze theorieën stellen dat elke tweede-taalleerling de beschikking heeft over inherente pragmatische kennis die geleerd is in de T1 en die invloed heeft op T2.

Andere theorieën leggen nadruk op het belang van het bewustzijn als voorwaarde voor de ontwikkeling van pragmatische competenties. Leren kan een bewuste keuze zijn, maar de intentie van leren impliceert niet dat het bewust optreedt, integendeel leren kan ook incidenteel zijn. Soms wordt de leerling gedwongen tot de erkenning van een kloof (*noticing the gap,* Schmidt, 1993, in Barron, 2003:44) tussen de kennis van iemands T2 en de moedertaal van de T2 sprekers. Voorbeelden hiervan zijn de *critical incidents* (Barron, 2003:44): waar eerst de kloof wordt herkend en daarna komt de volgende stap, namelijk het begrip van het verschil tussen T1 en T2, dat tot een misverstand heeft geleid. Barron (2003:45) beschrijft dit proces met aandacht voor de input van de

T2 verwerving van een leerling. Vervolgens veronderstelt zij dat ook de output (Barron, 2003:45) belangrijk is. Het aannemen van de kloof met een andere leerling bijvoorbeeld, of het misverstand van een gesprekspartner dat tot een poging van *negotiation* (Claes, 2009: 72) van het begrip kan leiden. Dit proces leidt tot het creëren van een *common ground* (Ibidem: 72).

Voor deze scriptie is belangrijk dat de nadruk op transfer in taal gelegd is, om de tweede onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Het is nu duidelijk dat de moedertaal invloed heeft op de tweede taal. Transfer wordt in *pragmatic routines* gevonden. Een verzoek doen behoort tot een van deze *pragmatic routines,* en daarom wordt in de volgende paragraaf verder uitleg gegeven rond dit onderwerp.

2.4 Verzoeken

Het verzoek is als uitgangspunt gekozen voor dit onderzoek. De gezochte literatuur in de volgende drie paragrafen, willen een specifieke bijdrage leveren aan de context 'verzoek', en hoe dit geanalyseerd is in vorige onderzoeken.

Om de beleefdheid in verzoeken te analyseren is het nuttig om categorieën te identificeren op een schaal van directheid, en daarnaast in te gaan op het voorkomen van de afzonderlijke beleefdheidsstrategieën. Het Cross-Cultural Speech Act Realization Project (CCSARP), onderzoekt de cross-culturele en interlinguïstische variaties in twee verschillende taalhandelingen: verzoek doen en excuses aanbieden. Deze twee taalhandelingen hebben beide te maken met de *face-threatening acts* (FTA), al besproken in paragrafen 2.2 e 2.2c.

Het CCSARP project is een voorbeeld geweest voor andere onderzoeken, zoals dat van Barron (2003). Het doel van het project was om de taalhandelingen in moedertaal en niet-moedertaalsprekers te onderzoeken. Ook Barron (2003) heeft verzoeken, aanbiedingen, en weigeringen onderzocht bij Ierse leerlingen van Duits. De populatie gekozen door Barron (2003) waren leerlingen die gedurende tien maanden in het buitenland hadden gestudeerd. Haar onderzoek werd uitgevoerd door middel van een vragenlijst en door middel van Discourse Completion Test (DCT: zie uitleg in paragraaf 3.1).

De analyse richt zich op de ontwikkelingen van pragmatische competenties van de studenten. De resultaten van haar onderzoek hebben waardevolle informatie gegeven over het proces van de overname van deze competenties, waarin deze scriptie verder niet al te diep ingaat. Alhoewel uit de

resultaten naar voren komt, dat het leren van een tweede taal in het buitenland, een positieve maar geen al omvattende invloed heeft op het ontwikkelingsproces van de pragmatische competentie.

Het CCSARP project begon in 1984 (Blum-Kulka, Olshtain,1984) toen een aantal taalkundigen een cross-culturele onderzoek deden naar de taalhandelingen *verzoeken* en *excuses* in negen verschillende talen. Niet alleen de moedertaalsprekers, maar ook de niet-moedertaalsprekers werden in beschouwing genomen. Het doel van het hele project was om verschillen en overeenkomsten in de verschillende talen te vinden, en om het concept van universaliteit te onderzoeken. De uitkomsten van dit project laten zien dat enerzijds, mogelijke universele categorieën gevalideerd kunnen worden en dat anderzijds, de cross linguïstische vergelijkende analyse van de taalhandelingen rijke cross-culturele variabiliteit vertonen (Blum-Kulka, Olshtain,1984: 210).

De zogenaamde universele verschijnselen uit het project zijn parameters die gebruikt worden om onderzoeken te doen in cross-culturele pragmatiek.

Bij de verzoek situaties, worden om onderdelen van de direct-indirect schaal te benoemen, de volgende categorieën gehanteerd:

- **Waarschuwingen:** deze zijn uitingen die gebruikt worden om aandacht te trekken. Het kan een naam zijn of een andere uiting die de geadresseerde direct bij het verzoek betrekt. Een „aandachtstrekker is de eenheid waarmee een verzoekuiting geopend wordt" (Hendriks, Le Pair, 2004: 23). Hendriks en Le Pair (2004:23) onderscheiden binnen deze categorie aanspreektitels, de achternaam en voornaam of partikels, om aandacht te trekken, zoals *zeg, hè, eh,* of begroetingen: *hallo, goedemorgen*, of een verontschuldiging: *sorry*. Houtkoop en Koole (2000:28) spreken van een waarschuwing of het alarmeren: „de hoorder moet de mogelijkheid hebben om onze uitnodiging te accepteren (Houtkoop, Koole, 2000: 28).

- **Ondersteunende uitingen:** deze taalhandelingen worden gebruikt om de beschikbaarheid van de geadresseerde te testen en de gesprekspartner ervan te overtuigen om het verzoek te accepteren. Ondersteunende uitingen zijn externe markeringen (Hendriks, Le Pair, 2004:24) die buiten de kern van het verzoek voorkomen. Ze „hebben de functie om het verzoek ‚een plaats te geven' " (Hendriks, Le Pair, 2004: 24). Deze kunnen betrekking hebben op de reden van het verzoek (Hendriks, Le Pair, 2004; Houtkoop, Koole, 2000). Het kan ook gaan om het beloven van een beloning of compensatie, een excuus: *sorry dat ik even stoor, maar…* (Hendriks, Le Pair, 2004:24)

- **Hoofdhandelingen:** deze taalhandelingen hebben betrekking op de manier waarop het verzoek zelf wordt geformuleerd. Het verzoek wordt geformuleerd zonder dat het afhangt van een andere

zin of uiting. De hoofdhandeling kan vervolgens worden onderverdeeld in twee verschillende dimensies, te weten de strategieën en perspectieven.

1. De verschillende types strategieën zijn: (Blum-Kulka, House, Kasper, 1989: 17-19, 278-280)

a) directe strategieën: dit betreft (1) afleidbare stemmingen „The prototypical form is the imperative"; peformatives *„The illocutionary intent is explicitly named by the speaker by using a relevant illocutionary verb"*. (2) afgedekte performative *„The illocutionary verb denoting the requestive intent is modified by modal verbs or verbs expressing intention"*. (3) verplichtingen *„The illocutionary intent is directly derivatie from the semantic meaning of the locution"*. (4) wensen *„the speaker's desire that the event denoted in the proposotion come about"*

b) conventionele indirecte strategieën: dit betreft (1) suggesties formules *„The illocutionary intent is phrased as a suggestion by means of a framing routine formula"*. (2) voorbereidende vraag *„the utterrance contains refenences to preparatory condition for the feasibility of the Request, tipically one of ability, willingness, or possibility"*.

c) non- conventionele indirecte strategieën: dit betreft (1) sterke hints *„The illocution intent is not immediate ly derivatie from the locution"*. (2) milde hints *„The locution contains no elements which are of immediate relevance to the intended illocution or proposition"*. Deze strategieën van Blum Kulka, House en Kasper (1989) zijn in tabel 1 op een rij gezet.

Tabel 1 hieronder samengevat de bovengenoemde strategieën en verduidelijkt deze door middel van voorbeelden in het Engels.

Tabel 1: De negen strategieën van Blum-Kulka,House, Kasper (in Blum-Kulka, 1987:133)

Examples of the nine Request Categories used in experiments 1–4.

Descriptive category	Examples
1. Mood Derivable	Clean up the kitchen.
	Move your car.
2. Performative	I'm asking you to move your car.
3. Hedged Performative	I would like to ask you to move your car.
4. Obligation Statement	You'll have to move your car.
5. Want Statement	I would like you to clean the kitchen.
	I want you to move your car.
6. Suggestory Formulae	How about cleaning up?
	Why don't you come and clean up the mess you made last night?
7. Query Preparatory	Could you clean up the mess in kitchen?
	Would you mind moving your car?
8. Strong Hints (A)	You've left the kitchen in a right mess.
9. Mild Hints (B)	We don't want any crowding (as a request to move the car).

2. De perspectieven vallen uiteen in: (Blum-Kulka, House, Kasper, 1989: 19, 278)

a) spreker georiënteerde perspectieven, die samengevat kunnen worden met de formulering: “kan ik dat hebben?” of

b) hoorder georiënteerde, samengevat als “kun jij het doen?”

- **Interne aanpassingen:** n.l. de downgraders en upgraders. (Blum-Kulka, et al: 19). De *downgraders* zijn gebruikt om de taalhandeling te verzachten; de *upgraders* zijn gebruikt om de mate van dwang te benadrukken. Tot slot de *syntactic downgraders*, die in verband staan met de grammaticale systeem van elk taal; dit zijn de verschillende modale werkwoorden die taalspecifiek kunnen zijn.

Het CCSARP project volgt de theorie van Brown en Levinson (1987) waardoor indirectheid en beleefdheid kunnen worden gecategoriseerd op dezelfde schaal van waarden. Huls (1991) heeft ook onderzoek gedaan naar verzoeken. Zij beschrijft de manier om een verzoek te doen op een schaal van directheid en indirectheid. Haar benadering is afhankelijk van het „nationale karakter” (Huls, 1991:242) van een communicatieve stijl van een taalgemeenschap. In een onderzoek van House (1996) wordt gerapporteerd dat Engelsen een minder directe communicatieve stijl hebben dan de Duitsers, en dat daarom Engelsen beleefder zijn dan Duitsers. Huls (1991) voegt daaraan toe dat zowel Engelse als Duitse sprekers hun stijl kunnen aanpassen aan de situatie en dat het communicatieve gedrag afhankelijk is van drie factoren die ook Barron (2003) en Blum-Kulka, House, Kasper (1989) hebben gerapporteerd:

- **machtsverhouding tussen de sprekers:** „het is iets anders of je een pen te leen vraagt van je collega of van je superieur” (Huls,1991: 242)
- **sociale afstand tussen de sprekers:** „het maakt verschil of je je beste vriend/-in of een vage bekende om een pen vraagt” (Huls,1991: 242)
- **De zwaarte van het verzoek dat persoon A aan B doet:** Een pen lenen is een veel lichter verzoek dan een auto lenen” (Huls,1991: 242)

„De som van deze drie factoren bepaalt de keuze van een communicatiestrategie” (Huls,1991: 242). Ook al zijn de keuzes in principe universeel, er kunnen verschillen van individuen, culturen, naties etc zijn… (Huls,1991:242).

In haar onderzoek naar de formulering van een verzoek, gebruikt Huls (1991) ook een schaal van directe tot indirecte verzoektypes die een verschillende sociale betekenis hebben: „sommige zijn direct en misschien en een beetje grof, andere zijn beleefd en weer andere zijn onbeleefd” (Huls, 1991:241). Het doel van haar onderzoek is om in kaart te brengen, wanneer en waarom men een

directe of indirecte strategie kiest, en wanneer in sommige situaties het gebruik van directe of indirecte vormen voordelen of nadelen oplevert (Huls, 1991). Voordelen van directheid zijn duidelijkheid en efficiëntie, terwijl indirectheid de keuzevrijheid van de geadresseerde bevordert en zijn keuzevrijheid vergroot. Ook kan de spreker zijn bedoelingen manipuleren (Huls, 1991:241). Nadeel van directe vormen is dat ze gezichtsverlies met zich mee brengen, en nadelen van indirectheid zijn dubbelzinnigheid en omslachtigheid (Huls, 1991:241).

In dit verband is het nuttig om nader in te gaan op wat uit het onderzoek van Hendriks en Le Pair (2004) naar voren gekomen is. Nederlandse respondenten, kiezen bij het doen van een verzoek, meestal voor conventionele indirecte strategieën. Voorts is gebleken dat in het Nederlands, vergeleken met Engels, Frans en Spaans, worden minder *downgraders* (zie voor uitleg paragraaf 2.5) gebruikt. „De aard van het verzoek, alledaags of werk gerelateerd, lijkt geen invloed te hebben gehad op de keuze voor verzoekstrategieën, maar wel op het gebruik van externe markeringen" (Hendriks, Le Pair, 2004: 42).

In de volgende twee paragrafen worden de linguïstische markeringen opgesomd, in de context van verzoeken. Deze helpen ook de schaal van direct-indirect te verduidelijken. Echter, komt er steeds meer naar voren dat de keuze in taalgebruik, cultuur-specifiek bepaald is.

2.5 Syntactisch downgraders en lexicaal and phrasale downgraders

De DCT's (Discourse Completion Test) zijn in dit experiment object van een lexicale, syntactische en pragmatische analyse, die een helder beeld geven van de overeenkomsten en de verschillen van de Nederlandse en Italiaanse taalhandelingen in beleefde verzoeken. Deze analyse moet een zo duidelijk mogelijk beeld geven van welke woorden, werkwoordstijden, en discursieve markeringen, die in beide talen worden gebruikt in de context van alledaagse verzoeksituaties.Vervolgens zijn de resultaten vergeleken met de formuleringen van non native respondenten in het Nederlands en het Italiaans.

In het formuleren van het verzoek worden *syntactic downgraders* gebruikt om het effect ervan te beperken op de geadresseerde en een negatieve indruk te verzachten (Barron, 2003:144). Bij verzoeken, waar vooral negatieve beleefdheidsstrategieën worden gebruikt, komen *syntactic downgraders* vaak voor, voornamelijk in excuses, redenen en verklaringen. In het CCSARP project zijn deze *downgraders* gecategoriseerd als interrogatieven of bepaalde werkwoordstijden die het

verzoek proberen te verzachten, bijvoorbeeld: Can I borrow your notes?, het gebruik van de conjunctief, of bijvoorbeeld het gebruik van conditionalis. Blum-Kulka, Kasper en House (1989:281-283) verdelen de syntactisch *downgraders* in (1) interrogative, (2) negation of preparatory condition: *can't you, I don't suppose you'd like to*, (3) subjunctive: *might be better if you were to leave now,* on (4) conditional: *I would suggest you to leave now*, enzovoort.

Lexicaal en zinsdeel *downgraders* worden zoals *syntactic downgraders* gebruikt om het effect van het verzoek te verzachten. Markeringen zoals *please* worden geïdentificeerd in het CCSARP project als beleefdheidsmarkeringen om het verzoek te verzachten ten opzichte van de gesprekspartner. Andere downgraders zijn bijwoordelijke modifiers zoals *a bit,* of *somehow, kind of;* ook downtoners zoals *possibly* of *perhaps* en upgrades die de zin intensifiëren met bijwoorden zoals *immediately*. Volgens de indeling van Blum-Kulka, Kasper en House (1989), zijn lexicale markeringen bijvoorbeeld beleefde markeringen zoals *please;* understater zoals *a bit, a little;* hedge zoals *somehow, a kind of,* subjectivizer zoals *I'm afraid, I wonder, I think, I believe;* downtoner zoals *possibly, perhaps;* en tot slot cajoler *zoals you know* en appealer *zoals ok? will you?* (Blum-Kulka,House, Kasper, 1989: 284-285).

Het formuleren van beleefdheid kan voorts afhankelijk zijn van lexicale en syntactische verschillen tussen beide talen. Het gebruik van syntactisch *downgraders* in beleefdheidsstrategieën zoals het gebruik van imperatief en conjunctief of conditionalis, kan ook per taal verschillen. Sommige werkwoordstijden die in de ene taal gebruikt worden, kunnen in een andere taal niet van toepassing zijn. Dit is het geval van de onvoltooide tijd in het Italiaans die vaak gebruikt wordt als beleefde formule (Bazzanella, 1990). De onvoltooide tijd heeft in het Italiaans verschillende functies en één hiervan is de *onvoltooide van beleefdheid* (imperfetto di cortesia)*: Desiderava? (What did you want?), volevo del pane (I wanted/would like to have some bread); venivo a chiederle un favore (I came to ask you a favour); volevo dirti (I wanted to tell you)* (Bazzanella:1990: 444). Het gebruik van deze vorm heeft meestal de functie van verzachting en van indirectheid. Vaak wordt deze tijd gebruikt in plaats van de conditionalis, omdat het minder formeel is maar nog steeds beleefd. Hoewel het soms mogelijk is om een verzoek van de ene naar de andere werkwoordstijden om te zetten, is het niet altijd adequaat. De auteur geeft aan dat het gebruik van de onvoltooide tijd negatieve beleefdheid veronderstelt, omdat er een *impersonalizing mechanism* plaats vindt (Bazzanella, 1990:452; Brown en Levinson, 1987:75) die de afstand in tijd en de handeling groter maakt ten opzichte van de spreker en de hoorder.

Volgens Houtkoop en Koole (2000:56) wordt beleefdheid in het Nederlands met conditionele werkvormen uitgedrukt zoals bijvoorbeeld *zou je kunnen/willen.*

Ook Vedder (2011:232) vergelijkt de beleefdheid van verzoeken in het Nederlands en Italiaans en concentreert zich op formuleringen om een afspraak te verplaatsen. Ze stelt vast dat ook hier in het Italiaans de onvoltooide tijd wordt gebruikt als beleefde vorm: *volevo, volevo chiederti se,* en verder de conditionele vorm en de modale vorm*: vorrei, dovrei, dovrebbe, devo* (Ibidem:232).

In het Nederlands wordt in dit geval de conditionele vorm gebruikt *ik zou (graag) willen* (Vedder, 2011:232). De onvoltooide verleden toekomende tijd, conditionalis, wordt door Hendriks en Le Pair (2004:25) gezien als de meest voorkomende vorm om een verzoek doen in het Nederlands: *zou je dat kunnen lezen en dan…goedkeuren? zou u de vlucht kunnen veranderen zodat ik een nacht in New York zou kunnen blijven? zou jij de presentatie alleen kunnen doen?* De conditionalis wordt gebruik in het doen van een verzoek vanwege zijn hypothetische karakter (Hendriks, Le Pair, 2004:25). Andere syntactische markeringen die in het Nederlands gebruikt kunnen worden, zijn de verleden tijd en het gebruik van modale werkwoorden: *ik moet/wil/wilde je vragen om…*(Ibidem: 25).

Om een verzoek te verzachten, gebruiken talen *modifiers* en *downgraders* om het dwang van het verzoek te minimaliseren en om indirect over te komen. Uit de laatste besproken literatuur, komt voor dat het concept van 'verzachting', zowel in het Nederlands als in het Italiaans wordt gebruikt, hoewel de *downgraders* in sommige gevallen per taal verschillen. Dit brengt steeds op de gedachte dat er iets cultuur-specifiek bestaat.

2.6 Discursieve markeringen

Discursieve markeringen krijgen in de literatuur verschillende namen zoals discourse markers, pragmatische markerders, connectieven etc. (Jucker, Ziv 1998:1). Niet alleen hebben discursieve markeringen verschillende namen, maar zij hebben ook verschillende functies: „*discourse connectors, turn- takers, confirmation seekers, intimacy signalen, topic switchers, hesitation markers, boundary markers, fillers, prompters, repair markers, attitude markers, and hedging devices*" (Jucker, Ziv 1998:1). Discursieve markeringen hebben volgens Holker (1991, in Jucker, Ziv 1998:2) geen invloed op de uiting zelf en ze voegen niets toe aan de propositionele inhoud van een uiting. Deze twee kenmerken zijn semantisch van aard. Tot slot kunnen discursieve

markeringen een emotionele functie hebben die afwijkt van van een referentiële, denotatieve of cognitieve functie (Holker, 1991: in Jucker, Ziv 1998:3).

Foolen (2011:218) beschrijft pragmatisch markeringen als volgt: *„marker is functioneel notion which is neutral with respect to formal part of speech divisions like adverb, conjunction, or interjection”.* Elders stelt hij (2011:218) *„pragmatic marker is neutral with regard to medium (written text and spoken language) and also covers non-verbaal aspects of social interaction”.* Pragmatische markeringen hebben meerdere variabelen zoals het verschil in standaardtaal of dialecten of regionale variaties. Ook leeftijd maakt het gebruik van de markeringen anders bij het taalgebruik van ouderen of jongeren. Brown en Levinson (1989) hebben partikels gebruikt om onderzoek te doen naar beleefdheidsstrategieën en zijn er onderzoeken gedaan naar het verschil tussen mannen en vrouwen. Uit deze onderzoeken is gebleken dat vrouwen meer beleefdheid tonen dan mannen en meer discursieve markeringen gebruiken (Foolen 2011:225). Andere onderzoeken van Van Baalen, Caspers en Van der Wouden (2010) hebben getoond dat bij het leren van Nederlands door moedertaalsprekers in het Spaans een bepaalde volgorde ontstaat in het leren van partikels. Eerst wordt *maar* geleerd en daarna *dan, dus, nu/nou, nog, even, ook, eens, toch* en *misschien* (van Baalen, Caspers en van der Wouden, 2010).

Discursieve markeringen zijn elementen die gedeeltelijk ontdaan zijn van hun oorspronkelijke betekenis en een andere betekenis aannemen in een specifieke context (Bazzanella, 1995:225). De extra betekenis die zij krijgen dient het structureren van het discours: ze benadrukken de interpersoonlijk dimensie in de interactie.

Discursieve markeringen bevatten coördinaties zoals *ma (of),* en beheerders van bijwoordelijke coördinaties zoals *cioè (namelijk),* propositionele bijwoorden zoals *praticamente (bijna/vrijwel),* tussenwerpsels zoals *eh?,* werkwoorduitdrukkingen zoals *guarda (kijk),* voorzetselgroepen zoals *in qualche modo (hoe dan ook),* en tot slot propositionele uitdrukkingen zoals *come dire (alsof, zoals)* (Bazzanella, 1995:225). Wat belangrijk is in de analyse van deze discursieve markeringen is de context. Ook Gumperz (1982) benadrukt het belang van context in de analyse van een verbale uitingen. In linguïstiek is zijn theorie als *contextualiseringstheorie* bekend. Het interpreteren van taaluiting is een proces dat niet alleen bekeken moet worden op basis van grammatica en lexicale kennis, maar ook op basis van kennis die we hebben opgedaan in eerdere communicatieprocessen en vergelijkbare communicatiesituaties (Houtkoop, Koole, 2000). Eerdere ervaringen stellen ons in staat om een interpretatie te ontwikkelen van talige uitingen die als de meest plausibele voorkomen in een bepaalde context. Er is dus sprake van inferentieprocessen (Houtkoop, Koole, 2000: 113).

Voor dit onderzoek is de contextualisatietheorie van Gumperz (1982) belangrijk in de zin dat taaluitingen moeten worden geanalyseerd op basis van de context, in dit geval de verzoeksituatie. Volgens Gumperz (1982, in: Houtkoop, Koole, 2000:118) interpreteert men taaluitingen op grond van eerdere ervaringen en bekende activiteiten, die gecategoriseerd worden in een *frame, script of schema,*van een communicatieve gebeurtenis. In verzoeksituaties zouden de respondenten van dit onderzoek een pragmatische competentie moeten hebben ontwikkeld waardoor taaluitingen worden gebruikt die bij het *verzoek frame* horen. Ook verwachtingen zijn belangrijk volgens Gumperz (1982), waardoor men specifieke taaluitingen kiest op basis van wat men van de gesprekspartner verwacht. Discursieve markeringen kunnen verschillen al naargelang de situationele context en taalkundige context. Een kenmerk van discursieve markeringen is dat ze niet belangrijk zijn in het formuleren van een zin, ze kunnen daar uitgehaald worden zonder het semantisch niveau van de zin te beïnvloeden (Bazzanella, 1995: 225).

Functies van discursieve markeringen zijn bijvoorbeeld

- **floor holding (machtsverschuiving):** *allora (dus);*
- **aandacht vragen:** *senta…ma (luister);*
- **modulatie mechanisme:** zoals vermindering van precisie wanneer iemand vaag wil blijven zonder als opdringerig over te komen: *praticamente, in qualche modo, un po' (bijna, een of ander manier, een beetje),* hier speelt beleefdheid een belangrijke rol. Andere modulatie mechanismes die men gebruikt om het gezicht van de gesprekspartner te verzachten, zijn bijvoorbeeld: *diciamo, secondo me, magari, forse, mi sembra, se vuole, insomma, (zeg, denk ik, misschien, het lijkt mij, als u wilt, zo iets)* (Bazzanella, 1995:232-236).

Deze discursieve markeringen zijn belangrijk omdat ze vaak cultuurspecifiek zijn en omdat ze kunnen leiden tot misverstanden, vooral wanneer ze letterlijk worden vertaald in een andere taal (Bazzanella, Damiano, 1999).

Schiffrin (2001:57) stelde voor dat discourse markers kunnen worden beschouwd als een set van taaluitingen, bestaande uit leden van woordsoorten zo gevarieerd als voegwoorden (bijv. *en, maar, of*), tussenwerpsels (*oh*), bijwoorden (*nu, dan*), en gelexicaliseerde zinnen (*ik bedoel*). *Content betekenis* is een referentiële betekenis: „a more or less explicit representation of some state of the world that the speaker intends to bring to the hearer's attention by means of the literal interpretation of the sentence." (Schiffrin, 2001:58-59). *Pragmatische betekenis* betreft de communicatieve

intentie van de spreker, de directe (niet impliciet) „message the speaker intends to convey in uttering the sentence" (Schiffrin, 2001:58-59).

Christina Englert (2010) en Federico Rossano (2010) hebben een vergelijkend onderzoek gedaan naar de verschillende typen van vragen en reacties in de Nederlandse en Italiaanse taal. Beide hebben vragen gecategoriseerd en geanalyseerd. In het formuleren van interrogatieven is het in het Nederlands gebruikelijk dat de volgorde van de zin veranderd wordt, namelijk de omzetting van onderwerp-werkwoord, of dat ze gemarkeerd zijn door bepaalde partikels, die de tag questions worden genoemd: een soort yoga is dat *niet?* Bier smaakt er wel goed bij, *hè?* (Englert, 2010:2670). Bij declaratieve vragen is er geen specifieke markering omdat ze een ja-nee antwoord verwachten, hoewel in het algemeen, in het Nederlands, wel partikels worden gebruikt om de functie van de uitspraak te ondersteunen. Voorbeelden hiervan zijn houdingsmarkeringen: *denk ik, geloof ik*; connectieven zoals: *dan, dus*; houding bijwoorden: *misschien, waarschijnlijk*; afdekkingen tags?: *ofzo*; en modale partikels: *wel toch*.. (Englert, 2010:2671). Content vragen zijn voornamelijk de ‚wat' ‚waar' ‚waneer' en ‚hoe' vragen en de alternatieve vragen zijn vragen waarin verschillende mogelijkheden binnen de vraag zelf ontstaan: *wel een groot eiland, of het valt mee?* (Englert, 2010:2673). Vragen worden gebruikt in verschillende sociale acties en één van de meest gebruikelijke is de verzoekactie: verzoek om informatie of verzoek om bevestiging (Englert, 2010:2676-2678). Voor deze acties gebruikt men in het Nederlands voornamelijk content questions en interrogatieven.

Rossano (2010) analyseert het fenomeen 'vragen' in de Italiaanse alledaagse taal. Hij verklaart dat er in het Italiaans geen vaste lexicale of syntactische markeringen gebruikt worden, maar dat de intonatie belangrijk is. Als markeringen bij vragen, worden de volgende markeringen gebruikt aan het einde van de vraag, en met een markering ook in de intonatie: *no? eh? ok?* (Rossano, 2010:2764). Bij content vragen wordt de normale regel SVO (onderwerp, werkwoord, direct object) veranderd in OVS: *Quanto costa un casco?* (Wat kost een helm?) Rossano (2010:2764). De alternatieve vragen worden vaak beantwoord met een ja-nee antwoord. Ook in dit onderzoek blijkt dat verzoekacties het meest worden uitgedrukt door content questions.

In tweede taalverwerving is er vaak sprake van overmatig gebruik van discours markeringen. Deze markeringen worden gebruikt als hulp voor de spreker om zijn argumenten beter te structureren. (Degand, Perrez, 2004). Connectieven zijn een voorbeeld van dit soort markeringen. „Zo heeft het Nederlands bijvoorbeeld de connectieven *doordat* en *daardoor* die gespecialiseerd zijn in het uitdrukken van zogenaamd non-volitionele causale relaties" (Degand, Perrez, 2004:119-120). In het

artikel van Degand en Perrez, wordt een statistisch onderzoek gedaan naar het gebruik van zulke connectieven in krantenartikelen; de causale connectieven, *dus, want, daardoor* etc…(Ibidem:119) zijn zeer populair in de Nederlandse taal. Volgens deze auteurs worden discoursmarkeringen, en in dit geval causale connectieven overmatig gebruikt door Nederlandse tweede-taalleerders (Ibidem: 121-123), en hoe beter de leerder de tweede taal beheerst, hoe meer variatie in keuze er optreedt. In een onderzoek naar de invloed van discours markers tussen Nederlands en Frans als T1 en T2, is naar voren gekomen dat discursieve markeringen hulp middelen zijn in het lezen van een tekst zowel in T1 als in T2 (Degand, Sanders 2002:750-754).

In het Nederlands worden in verzoeksituaties partikels gebruikt, zoals *even* (*mag ik even, kun je even etc.*) maar ook *eens, nu, toch, dan* (Foolen, 1995:302). Andere partikels als *misschien, ook* en *toevallig* (Foolen, 1995:302) hebben te maken met een anticiperend strategie vorm van beleefdheid. Deze worden vaak bij „ja-nee" vragen gebruikt om de vraag juist te verzachten.
Beleefdheidsmarkeringen worden door Vedder (2011) genoemd, in het vergelijking tussen Nederlands en Italiaanse taal. Zij noemt voor de Nederlandse taal beleefde markeringen zoals *graag, dank je wel*, en voor het Italiaans, *gentilemente, cortesemente, grazie* (Vedder, 2011:232).

2.7 Slotsom

Om een antwoord te kunnen geven op de hoofdvragen kunnen de volgende uitgangspunten worden opgesomd, die in de literatuur van dit hoofdstuk langs zijn gekomen. Deze betreffen: (1) *cross-cultural pragmatics* (zie paragraaf 2.1), dat het verschil tussen culturen en talen analyseert op basis van diverse taalhandelingen. (2) Onder *cross-cultural pragmatics* valt het concept van beleefdheid (zie paragraaf 2.2). Aangezien er verschillende scholen van denken bestaan rond dit onderwerp, is nog onduidelijk wanneer beleefdheid als universele of cultuur-specifieke taalhandeling kan worden opgevat. Er is duidelijk naar voren gekomen dat beleefdheid een aangeleerde conventie is. Men ontwikkelt een pragmatische competentie waaruit men tussen verschillende strategieën (zie paragraaf 2.2c), de beste kiest voor die bepaalde situatie. De keuze wordt gemaakt om de eigen *face* (‚gezicht') en dat van de ander te beschermen. (3) Uit cross-culturele onderzoeken, blijkt dat elke taal, zijn eigen manier heeft om linguïstische strategieën te realiseren. Hieruit blijkt dat het concept van beleefdheid in taal echter cultuur-specifiek kan zijn (zie paragrafen 2.2a/b). Deze theorieën zijn bepalend om het antwoord te zoeken op de eerste hoofdvraag: *In hoeverre verschillen Nederlands*

en Italiaans (T1) in taalgebruik voor wat betreft beleefdheidsvormen in verzoek situaties, en in hoeverre is er dus sprake van cultuur-specifiek of universele verschijnselen?

Voor de tweede hoofdvraag: *In hoeverre heeft moedertaal invloed op het formuleren van beleefde verzoeken in T2?* is er gekeken naar het concept van transfer in taal. De ontwikkeling van een pragmatische competentie, blijkt moeilijker te zijn in het leren van een tweede taal (T2). In dit geval is er sprake van invloed van de moedertaal (T1) (zie paragraaf 2.3). (5) Transfer in taal, ontstaat meestal bij pragmatisch taalgebruik. Daarom is het theoretisch kader, op dit punt, gericht op de specifieke pragmatisch taalgebruik. Daarom is de verzoekvorm gekozen voor dit experiment (zie paragraaf 2.4).Nederlandse en Italiaanse respondenten zullen namelijk worden onderzocht in taalgebruik in beleefde verzoeken.

Een verzoek doen kan op verschillende manieren. Het verzoek heeft een hoofdhandeling, waarmee het verzoek zelf wordt geformuleerd, en daarnaast andere taalhandelingen die gebruikt kunnen worden om het verzoek te verzachten, zoals ondersteunende uitingen en waarschuwingen. In het doen van het verzoek, gebruikt men verschillende strategieën die de mate van directheid of indirectheid bepalen. Vervolgens kan het verzoek verzacht worden, door interne aanpassingen, zoals *downgraders* en *discourse markers* (zie paragrafen 2.5/2.6).
Het volgende hoofdstuk beschrijft de methode gebruikt voor dit onderzoek.

3. Methode

In deze paragraaf wordt de methode voorgesteld. Ten eerste wordt het Discourse Completion Test in detail uitgelegd. Vervolgens worden de verschillende stappen doorgenomen die belangrijk zijn voor het uitvoeren van het experiment. Ten slotte wordt een analyse model gevormd die voor de twee analyses is gebruikt.

3.1 Discourse Completion Test

Aan de hand van onderzoeken naar het verschil van Nederlandse en Italiaanse taalhandelingen in specifieke situaties, is er een experiment gedaan om de bestaande theorieën verder te testen. Eén van de meest gebruikelijke methodes voor het pragmatisch onderzoek in cross-culturele analyses, is het gebruik van de Discourse Completion Test (DCT). Deze test veronderstelt het creëren van een vragenlijst. Elke vraag omvat een korte beschrijving van een gegeven situatie, bedoeld om het patroon van de te bestuderen taaluiting te onthullen (Nurani, 2009:668). De beschrijving van de situatie verduidelijkt het gegeven antwoord. Sommige taalkundigen zoals Beebe en Cummings (1996, in: Nurani, 2009:670) twijfelen over de validiteit van deze methode, maar anderen, zoals Nelson, Carson, Al Batal, e El Bakary (2002, in: Nurani, 2009:671), daarentegen zijn het er over eens dat het een snelle manier is om data te verzamelen en dat het een prototype biedt van een reële situatie. In vreemde taalonderwijsinstellingen, kan DCT worden gebruikt om socio-pragmatische competenties van de cursisten te beoordelen.

Een voorbeeld van een onderzoek waarin de Discourse Completion Test (DCT) wordt gebruikt, is het onderzoek over overeenkomsten en verschillen van *request (verzoek) and apologie (excuus)* in zeven verschillende talen. Dit onderzoek valt onder het CCSARP project van Blum-Kulka, House en Kasper (1989).

Dit onderzoek heeft als doel gehad (Kulka, Olshtain,1984:197):

- om overeenkomsten en verschillen te onderzoeken in de realisatie van patronen van een bepaalde taalhandeling in verschillende talen.
- om het effect van sociale variabelen op de realisatiepatronen van bepaalde taalhandelingen binnen bepaalde taalgemeenschappen te onderzoeken
- om overeenkomsten en verschillen te onderzoeken in de realisatie van patronen van een bepaalde taalhandeling tussen native en non-native sprekers, ten opzichte van dezelfde sociale beperkingen.

Zestien situaties met de zelfde beschrijving zijn geanalyseerd in de verschillende talen. Het project van Blum-Kulka, House, en Kasper, namelijk het Cross-Cultural Speech Act Realization Project (CCSARP) is gebruikt om variaties in verbaal gedrag te onderzoeken in verschillende talen (Blum-Kulka, House, Kasper, 1989).

DCT is de methode gebruikt voor het onderstaande experiment. Om een zo betrouwbaar mogelijk resultaat te krijgen, moesten de studenten eerst een vragenlijst invullen, om het niveau van de T2 te onderzoeken, zodat er een vergelijking kon worden gemaakt tussen studenten van hetzelfde taalvaardigheidsniveau. DCT is gebruikt om *native en non-native speakers* te onderzoeken in de verwerking van verzoeken in verschillende sociale contexten tussen diverse talen en culturen, door middel van een eenzelfde coderingssysteem (Barron, 2003:83).

De DCT test is gebaseerd op een serie van korte schriftelijk *roleplays* (Barron, 2003:84) van alledaagse situaties. De onderzoeker is geïnteresseerd in het creëren van een reële situatie waarin twee personen met elkaar mondeling contact hebben (Barron, 2003). Voor dit onderzoek is gekozen om de situatie 'verzoek' te analyseren. In dit geval gaat het niet om een dialoog, maar de situaties zijn gemaakt op basis van reële situaties waarin een verzoek voorkomt. De analyse is voornamelijk gebaseerd op taalkundige elementen over beleefdheid die gevonden zijn in beide talen.

Binnen de beschrijving van de scene variëren de sociale variabelen zoals *social distance* (vertrouwdheid), *social dominance* (sociale macht) en *degree of imposition* (mate van dwang) (Barron, 2003:18). De DCT biedt de gelegenheid om de strategieën en formules die gebruikt worden in de alledaagse taalhandelingen te analyseren. Deze moeten vergelijkbaar zijn in verschillende talen en culturen (Barron, 2003). In deze zin spreken we hier over universaliteit van de situaties.

Bardovi-Harling en Hartford (1993, in Billmyer, Varghese, 2000:519) hebben ontdekt dat de niet moedertaal sprekers het meest op moedertaal sprekers reageerden wanneer er iets bekends in de test werd herkend. In het algemeen worden drie types reacties van de hoorder gecategoriseerd: positief, negatief of geen reactie (Johnson, Kasper, Ross, 1998,in Billmyer, Varghese, 2000:519). De reactie heeft in elk geval invloed op de keuze van de spreker's strategie.

Aangezien de aanvulling van de respondenten, door verschillende factoren kan worden beïnvloed, en aangezien het niet om authentieke gesprekken gaat, moet rekening gehouden worden met de beperktheid van de resultaten. In dit experiment is gekozen om geen reactie van tevoren te geven om de studenten meer vrijheid te geven bij het formuleren van het verzoek.

3.2 Proefopzet

3.2.a Instrument: Discourse Completion test

Voor dit onderzoek wordt de DCT gebruikt om de taalhandelingen van Italiaans en Nederlands te analyseren. Elk vraag wordt voorafgegaan door een beschrijving die gebruikt wordt om zo effectief mogelijk een specifieke situatie te definiëren, en om de respondenten zich beter te laten inleven in de verschillende rollen. Het doel is om echte situaties te herscheppen waarin reële antwoorden kunnen ontstaan. Omdat het een schriftelijk test is, is er rekening gehouden met het feit dat het geen gesproken taal is, maar door middel van de beschrijvingen is geprobeerd om de werkelijkheid zo dicht mogelijk te benaderen. Om de situaties te creëren is er uitgegaan van omstandigheden zoals die door het CCSARP zijn ontwikkeld. Hieruit heb ik acht verschillende situaties gekozen, sommige met kleine aanpassingen:

S.1 Een student vraagt een huisgenoot om de keuken, die hij de avond daarvoor vuil had achtergelaten, schoon te maken.

S.2 Een student vraagt een andere student of deze hem enkele aantekeningen kan lenen.

S.3 In een café brengt de ober een verkeerd drankje. De klant verzoekt om zijn gewenste bestelling.

S.4 In de krant staat een advertentie over een baan, een kandidaat belt om meer informatie daarover te kunnen krijgen.

S.5 Een student vraagt aan de professor om de datum van een afspraak te verplaatsen.

S.6 Een man/vrouw brengt een boek terug en vraagt de boekhandelaar of het mogelijk is om geld terug te krijgen.

S.7 Een man/vrouw vraagt zijn/ haar buurman of hij/ zij zijn/ haar auto wil verplaatsen.

S.8 De oudste van twee zussen vraagt haar jongere zus om boodschappen te doen.

In de paragraaf hierna zullen deze situaties in een tabel gevat, samen met uitleg van de situationele variatie gekozen voor het experiment.

3.2.b Situationele variatie van de acht verzoeksituaties

De situationele variatie is gekozen om de variabelen sociale afstand en sociale macht te testen. De respondenten hebben hiermee de mogelijkheid om verschillende *rolplays* te spelen en dit helpt om

de situaties zo reëel mogelijk te maken. In de volgende tabel worden de acht gekozen verzoek situaties samengevat met betrekking tot de verschillende sociale variaties.

Tabel 2: Sociale variabelen

Verzoek situatie	Ssociale afstand (=SD)	Sociale macht (SP)
S.1 Keuken	– SD	X = Y
S.2 Aantekeningen	– SD	X = Y
S.3 Klant	+ SD	X > Y
S.4 Advertentie	+ SD	X < Y
S.5 Afspraak	+ SD	X < Y
S.6 Boekhandelaar	+ SD	X < Y
S.7 Buurman	– SD	X > Y
S.8 Familie	– SD	X > Y

Legenda:

SD= Social distance

– SD= De sociale afstand tussen de gesprekspartners is klein (bijv. wanneer de gesprekspartners kennen elkaar)

+ SD= De sociale afstand tussen de gesprekspartners is groot (bijv. wanneer gesprekspartners kennen elkaar niet)

SP= Social power

X = Y: X heeft de zelfde sociale macht als Y (bijv. X en Y zijn huisgenoten of vrienden etc.)

X > Y: X heeft een hogere sociale macht dan Y (bijv. X is ouder dan Y, of X heeft rechte om het verzoek aan Y te doen)

X < Y: X heeft een lagere sociale macht dan Y (bijv. X is een student en Y is zijn universitaire professor)

De variabelen sociale afstand (social distance= SD) zijn gelijk verdeeld over de situaties. De sociale macht (social power= SP) is op de volgende manier over het aantal situaties verdeeld: twee situaties waar de sociale macht gelijk is, drie situaties waarin de respondent een hogere sociale macht heeft ten opzichte van de gesprekspartner, en tot slot drie situaties waar de respondent een lagere sociale macht heeft ten opzichte van de gesprekspartner.

Aangezien vanuit wordt gegaan dat beleefdheid minder voorkomt wanneer het om gelijke macht gaat, is er een bewuste keuze gemaakt om de gelijke macht (X=Y) een keer minder te laten voorkomen.

3.2.c Populatie en corpus

De oorsprong van de respondenten varieert binnen beide landen, Nederland en Italië, zij verschillen namelijk per stad en locatie. De respondenten voor dit onderzoek zijn Italiaanse studenten die Nederlands leren en Nederlandse studenten die Italiaans leren. Tweeëntwintig studenten worden hier getest: elf Italianen en elf Nederlanders. De respondenten behoren tot de leeftijd van negentien tot vierendertig jaar en zijn zowel vrouwen als mannen, hoewel de meeste studenten vrouwen zijn. Acht van de elf respondenten, in beide talen, zijn vrouwen. Alle respondenten hebben een universitaire opleiding gehaald of ze zijn bezig met het behalen van een universitair diploma. Het niveau van de tweede taal varieert tussen eerste-jaars studenten bachelor en master studenten. De volgende tabel geeft de resultaten weer van een sociologisch voorbereidende test die de studenten hebben gedaan.

De volgende tabel (3) geeft de resultaten weer van de sociolinguistisch voorbereidende test.

Tabel 3: Sociologisch weergave van 22 respondenten

Studenten	**Nederlands**	**Italiaans**
Hoeveelheid	11	11
Moedertaal	Nederlands	Italiaans
Studiejaar:		
- Bachelor (1-2-3 jaar)	6	6
- Master	5	6
Hoeveelheid jaren T2 gestudeerd		
- minder dan 1jaar/1 jaar	2	1
- 2 jaar	5	1
- 3 jaar/meer dan 3 jaar	4	10
Taalvaardigheidsniveau zelfinschatting		
niveau 1		
niveau 2		3
niveau 3	1	
niveau 4	4	4

Studenten	Nederlands	Italiaans
niveau 5	6	3
niveau 6		1
Verblijf in Nederland/ Italië		
- nooit		2
- een keer	1	3
- 2/ meer dan 2 keer	10	6
Woonachtig in Italie/Nederlands		
- nooit	6	6
- tussen 1 en 5 maanden	1	2
- tussen 5 maanden en 1 jaar	2	3
meer dan 1 jaar	2	1
Gemiddelde Score Cloze test		
T1	97%	98%
T2	80%	68%

De meeste Nederlandse studenten (5) hebben aangegeven dat ze twee jaar Italiaans hebben gestudeerd. Een ander deel (4) heeft drie jaar- of meer dan drie jaar Italiaans gestudeerd. De meeste Italiaanse studenten (10) hebben aangegeven dat zij drie jaar- of meer dan drie jaar Nederlands hebben gestudeerd. Gezegd kan worden dat Italiaanse respondenten die langer de tweede taal hebben gestudeerd het grootst is.

Nederlandse studenten schatten hun taalvaardigheidsniveau gemiddeld in met 5 op een schaal van 1 tot 6. Italiaanse studenten vinden gemiddeld dat ze een taalvaardigheidsniveau hebben van 4 en 5 op het schaal van 1 tot 6.

De meeste Nederlandse studenten (6) hebben nooit in Italië gewoond, terwijl de meeste Italiaanse studenten (6) nooit in Nederland hebben gewoond. Ten slotte, van beide groepen, zowel de meeste Nederlanders (10) als de meeste Italianen (6), zijn meer dan twee keer in het andere land geweest.

Het corpus gebruikt voor het experiment bevat 22 tests. Deze zijn gemaakt met behulp van Google Drive. Deze zijn verstuurd aan de respondenten. Zij konden de antwoorden direct terug sturen.

Het is over het corpus wel nuttig op te merken dat het aantal woorden gebruikt in de hele test, verschillend is voor de Nederlandse en de Italiaanse groep. Tabel 4 en 5 geven de aantallen weer in alle DCT's. De eerste tabel telt de aantal woorden gebruikt door de moedertaal sprekers. De tweede tabel geeft de aantal woorden weer van de niet-moedertaalsprekers.

Tabel 4: Totaal woorden gebruikt door moedertaalsprekers in DCT's

Native	Nederlands	Italiaans
Totaal aantal woorden gebruikt in de test	2266	2628

Tabel 5: Totaal woorden gebruikt door niet- moedertaalsprekers in DCT's

Non-native	Nederlands T2	Italiaans T2
Totaal aantal woorden gebruikt in de test	2413	1846

Italiaanse respondenten gebruiken in beide moedertaal (Italiaans T1) zowel als niet-moedertaal (Nederlands T2), meer woorden. Later blijkt dit van belang te zijn.

3.2.d Design van het experiment

De focus van de onderzoek draait voornamelijk om de DCT. Deze wordt voorafgegaan door een Cloze-Test die de taalvaardigheid van de studenten bepaalt. Cloze-tests die hier gebruikt worden, zijn teksten uit krantenartikelen waar een gedeelte van sommige woorden is weggehaald. Respondenten moeten proberen de ontbrekende woorden in te vullen. De cloze-test wordt uitgevoerd om het variabel taalniveau tussen de verschillende respondenten te bepalen.

Ten tweede wordt de cloze-test ook in de moedertaal van beide groepen respondenten uitgevoerd, om het effect invloed tussen de moedertaal en de tweede taal te vermijden. De test is online uitgevoerd (door middel van het programma Google Drive) en hij bestaat uit vier delen: twee delen bestaan uit twee cloze-tests en de andere twee delen betreffen de DCT met de acht situaties. Beide tests zijn zowel in de moedertaal als de tweede taal van de respondenten uitgevoerd. De ene groep respondenten maakt eerst in de moedertaal de twee testen en daarna in de tweede taal. De andere groep precies andersom. Dit om verwarring in spraakgebruik te voorkomen.

3.2.e Analysemodel

De analyse waarmee de beleefdheid in verzoeken is gedaan betreft lexicale, syntactische en pragmatische aspecten. De eerste twee aspecten worden gebruikt om de taalhandeling zelf te onderzoeken. Het pragmatisch aspect dient om een typologie vast te stellen in de vorm van een beleefd verzoek. De lexicale en syntactische aspecten zijn de middelen waarmee de typologieën worden vastgelegd.

Het pragmatisch aspect is nuttig voor het bepalen van het gebruik van beleefde vormen en uitingen die taalspecifiek zijn, en die niet door middel van grammatica te leren zijn. Hiernaast worden in een tweede deel van de analyse, de typologieën van moedertaalsprekers vergeleken met gebruik van beleefdheidsformules en typologieën door tweede-taalleerders. Dit om vast te stellen of er sprake is van transfer.

Voor de lexicale en syntactische analyse is er gebruikt gemaakt van het analysemodel van het CCSARP project. Blum-Kulka, House en Kasper (1989), onderscheiden verschillende types verzoek en ook interne aanpassingen, zoals de downgraders en upgraders die in het theoretische kader werden genoemd.

De negen verzoekstrategieën van het CCSARP project zijn geanalyseerd en vertaald in beide talen. Voor de vertaling in het Italiaans is er gebruikt van gemaakt van een *covert vertaling* (House, 1997). *„A covert translation is a translation which enjoys the status of an original text in de receiving culture"*(House, 2002:99-100). Een covert vertaling veronderstelt een *culturele filter* (House, 1997; 2002) waardoor de vertaling aangepast wordt aan de target tekst. De culturele filter zorgt er voor dat de vertaling een cultuur-specifiek karakter krijgt zodat zij herkenbaar is voor een specifieke cultuur. Hier wordt namelijk een covert vertaling gemaakt om zo dicht mogelijk bij de twee talen te blijven die hier in beschouwing worden genomen. Voor de Nederlandse vertaling van de negen strategieën is gekozen voor voorbeelden uit Hendriks en Le Pair's onderzoek (2004:27-33)

Aangezien de voorbeelden van Blum-Kulka, House en Kasper, in het Engels waren weergegeven, (zie tabel 1) was dit niet altijd mogelijk in het Nederlands of het Italiaans.

Hieronder de gemaakte keuzen voor de voorbeelden in het Nederlands (Hendriks, Le Pair, 2004:27-33) van de negen strategieën:

1. **Imperatief:** *Zet die auto weg*
2. **Performatief:** *ik vraag je die auto weg te zetten*
3. **Afgedekte performatief:** *ik zou je willen vragen die auto te verplaatsen*

4. **Wensen:** *ik wil dat die vlucht omgeboekt wordt; ik zou willen dat je die auto verzet; ik heb het rapport morgen nodig*
5. **Obligaties:** *je moet de tafel even schoonmaken; je zou de tafel op moeten ruimen*
6. **Suggestie:** *waarom help je me niet met dit allemaal op te ruimen?*
7. **Voorbereidende vraag:** *Zou je zo vriendelijk willen zijn om me te helpen? Zou je het vervelend vinden om die auto te verzetten?*
8. **Sterke hint:** *Ik kan er niet goed bij met de tuinslang (verzoek om auto te verplaatsen)*
9. **Milde hint:** *(Geen formulering van het verzoek)*

Italiaanse covert vertaling van de verzoek strategieën:

1. **Imperatief:** Pulisci la cucina
2. **Performatief:** ti chiedo di pulire la cucina; devo disdire il nostro appuntamento
3. **Afgedekte performatief:** ti devo chiedere di pulire la cucina. volevo chiederti di spostare la macchina
4. **Wensen:** voglio che pulisci la cucina; vorrei che spostassi la macchina
5. **Obligaties:** dovresti pulire la cucina
6. **Suggesties:** che ne dici di pulire la cucina?
7. **Voorbereidende vraag:** Puoi- potresti pulire la cucina?; sarebbe possibile spostare il nostro appuntamento; mi chiedevo-volevo sapere se fosse possibile; ti dispiacerebbe-ti dispiace andare a fare la spesa;
8. **Sterke hint:** avevo chiesto un vino bianco, non rosso
9. **Milde hint:** (non formulare la richiesta)

De type verzoeken zijn geclassificeerd volgens het schema van Blum-Kulka, House en Kasper (1989): 1 tot 5 horen bij een directe strategie; 6 en 7 bij de conventionele indirecte strategie; 8 en 9 bij de non-conventionele indirecte strategie. Dit schema wordt eveneens toegepast in de volgende analyse.

In dit geval worden upgraders buiten beschouwing gelaten omdat ze niet belangrijk zijn voor het doel van dit onderzoek. Downgraders zijn belangrijk voor dit onderzoek omdat ze invloed hebben

op de mate van beleefdheid in het doen van een verzoek, terwijl upgraders niet belangrijk zijn voor de te behalen resultaten. Daarom wordt naast directheid- indirectheid gekeken naar het gebruik van downgraders. De lexicale downgraders kunnen gekoppeld worden aan de negatieve beleefdheidsstrategie *zwak af* (Houtkoop,Koole, 2000:58). Door middel van partikels zoals *bijna, een soort van, misschien,* namelijk de lexicale downgraders, wordt negatief beleefde strategie getoond.

Om lexicaal downgraders te categoriseren is er gebruikt gemaakt van de literatuur over discursieve markeringen, genoemd in het theoretisch kader.

Nederlandse lexicale downgraders:

graag, bedankt, dank je wel,

even, eens, een keer,

toch, dus, dan,

ook, nog,

een beetje,bijna, een soort van

ik bedoel,

misschien, waarschijnlijk, toevallig, maar,

gewoon, gerust,

je weet dat,

niet? hè?

Italiaanse lexicale downgraders:

per favore,gentilmente, cortesemente, grazie

allora, cioè, praticamente,

in qualche modo, una specie di, un pò, qualcuno, qualcosa

mi domando, penso, mi sembra, secondo me,

ma, forse, possibilmente, magari

senta ma, sai, vedi, ecco, come dire

no?, hè?, ok?

Syntactische downgraders zorgen er voor dat de hoofdhandeling van het verzoek zo veel mogelijk beleefd overkomt. In het Nederlands wordt vooral de conditionele werkvorm tijd gebruikt: *zou je me dat boek kunnen/willen aangeven,* (Houtkoop, Koole, 2000:56). Ook modale werkvormen zoals *kun/kan je, mag ik* worden gebruikt voor interrogatieve vragen (Huls, 1991:241). En tot slot wordt weer gegeven door Englert (2010) dat interrogatieven een belangrijke rol spelen in het doen van een beleefd verzoek. Ook modale werkwoorden en verleden tijd worden in het Nederlands gebruikt (Hendriks, Le Pair, 2004:25). In het Italiaans worden meer vormen gebruikt die in het Nederlands nooit gebruikt worden, zoals de conjunctief (Vedder, 2008:106) en de onvoltooide tijd (Bazzanella 1990:444, Vedder, 2011:232).

Aan de hand van de verdeling van Blum-Kulka, House en Kasper (1989), zijn hier vijf categorieën gebruikt voor de analyse. De synctatisch downgraders die hier worden gebruikt zijn namelijk die van Blum-Kulka (et al,1989:281-283):

1. interrogatieven: *Kun je me het zout aangeven?* (Huls, 1991:244); *Posso prendere un attimo la tua penna?* (Ibidem:252)
2. negation of preparatory condition: *je gaat zeker niet meer naar de supermarkt?* (Houtkoop, Koole, 2000:58). *Ti volevo chiedere se non* (Vedder, 2008:106).
3. *subjunctief: ik vraag me af of ik uw pen zou kunnen lenen* (Huls, 1991:244) se fosse vero (Vedder, 2008:106) mi chiedevo se potesse prestarmi la sua penna per favore
4. conditionalis: zou u mij het zout aan kunnen geven? (Huls, 1991:244); Potrebbe prestarmi un attimo la sua penna? (Ibidem:252)
5. onvoltooid/verleden tijd: *venivo a chiederle un favore* (Bazzanella, 1990:445); *ik wilde vragen of ik misschien een wasje bij jou kon doen* (Houtkoop, Koole, 2000:34).

Naast downgraders zijn ook de waarschuwingen en de voorbereidende uitingen belangrijk voor de analyse van het doen van verzoeken. Deze helpen het verzoek beleefder over te komen. Waarschuwingen (*alarmeren*, Houtkoop,Koole, 2000:27; *appello*, Vedder,2008:107) of aandachtstrekker (Hendriks, Le Pair, 2004:23), zijn manieren om de geadresseerde te laten merken dat hij direct aangesproken wordt. Dit wordt gedaan door middel van een naam, een achternaam, een begroeting, enzovoort. Supportive moves (Blum-Kulka et al, 1989: 17, 287-289) zijn ook wat

motiveringen (Houtkoop, Koole, 2000:77) van het verzoek worden genoemd, of *modificatori esterni* (Vedder, 2008:105). Een inleiding voor het verzoek of een argumentatie, daarbij vormen de reden waarom het verzoek wordt gedaan. Supportive moves verzachten de inbreuk van de spreker door hem te voorbereiden dat er een verzoek gaat komen. Deze kunnen gekoppeld worden aan de negatieve beleefde strategieën die Houtkoop en Koole (2000:58-61) noemen, zoals wees pessimistisch en excuseer je zelf etc.

Voorbeelden van Italiaanse waarschuwingen zijn (Vedder, 2008:107):

Senti, mi potresti…?

Fabio, vorresti ...?

Scusate,Via Caetani, la conoscete?

Voorbeelden van Nederlandse waarschuwingen zijn (Houtkoop, Koole, 2000:33-37):

Pardon, weet u hoe laat de bus komt?

Goedemiddag, met Van Veen…

Moet je luisteren,

Voorbeelden van Italiaanse supportive moves zijn (Vedder, 2008:107):

Ho paura che ormai si è fatto tardi; mi daresti un passaggio alla stazione?

Ti dispiace pagarmi il caffè oggi? Non trovo il portamonete, l'avrò dimenticato a casa sul tavolo.

Ti è possibile darmi una mano? Basta un'oretta, poi me la cavo da solo.

So che per te non è facile, ma ...

Voorbeelden van Nederlandse supportive moves zijn (Houtkoop, Koole,2000:53):

Moet je luisteren, ik moet vandaag iemand 100 € - betalen, en ik heb dat even niet. Zou ik het misschien even van jou kunnen lenen?

Neemt u mij niet kwalijk

Ruud, ik kan morgen niet naar de presentatie van dit nieuw product. En hè, weet je wat?, de volgende keer zal ik in jouw plaats gaan. (Hendriks, Le Pair, 2004:24).

3.3 Slotsom

Aan de hand van de genoemde literatuur kan geconcludeerd worden dat er in beide talen, bij verzoek situaties, sprake is van negatieve beleefdheid. Dit is de reden waarom voor dit onderzoek aangenomen wordt dat er altijd sprake is van negatieve beleefdheid als strategie om een verzoek te doen in het Italiaans en in het Nederlands.

Le Pair (2005) geeft aan dat door middel van verzachtingen wordt geprobeerd de *negative face* van de hoorder te beschermen. Houtkoop en Koole (2000:51) veronderstellen dat een verzoek vaak geformuleerd kan worden op een manier waardoor het geen echt verzoek lijkt, en dat de gene aan wie het verzoek wordt gedaan, de mogelijkheid moet hebben om het verzoek af te kunnen wijzen. Zij noemen als voorbeeld het doen van een verzoek, dat er altijd een inbreuk wordt gedaan op het gevoel van de aangesprokene.

Held (2005:302) veronderstelt dat interrogatieven samen met beleefde conjunctief en verleden tijd als strategie voor negatieve beleefdheid worden gebruikt, samen met verzachtende omschrijvingen.

Er is gekozen om het gebruik van downgraders, waarschuwingen en ondersteunende uitingen te meten als negatieve beleefde strategieën. Dit in verband met de schaal van directheid/indirectheid.

Aan de hand van de literatuur tot nu toe besproken (zowel in de theoretische kader als in de methode) zijn de volgende hypothesen gebruikt:

1. Beleefdheid is cultuur-specifiek en afhankelijk van talige markeringen
2. Beleefdheid is afhankelijk van drie variabelen n.l. sociale afstand, sociale macht en dwang van het verzoek.
3. Op het lexicale en syntactische niveau is het makkelijker om een taal te leren dan op het pragmatisch niveau.

Met deze hypothesen probeert dit experiment om (1) het concept cultuur-specifiek te onderstrepen, ten opzichte van een universele visie. (2) De sociale variabelen worden gemeten en getest, om het concept beleefdheid beter te begrijpen en in te kaderen. De sociale variabelen zouden moeten aantonen dat men op een verschillende manier reageert in verschillende situaties. (3) De pragmatische competentie is moeilijker te ontwikkelen in T2, omdat men sociale normen en

waarden van T1 met zich mee brengt in de tweede taal. Dit wilt zeggen dat in het realiseren van beleefdheid in T2, elementen naar voren zullen komen die de transfer factor aantonen.

4. Cross-Culturele Analyse

De analyse van de volgende twee hoofdtukken gaat over een corpus van tweeëntwintig DCT's. De tests zijn verdeeld in twee delen. Deze eerste helft van de analyse behandelt de DCT's van de moedertaalsprekers Nederlands en Italiaans. In hoofdstuk 5 zal de analyse zich op de niet-moedertaalsprekers richten.

In hoofdstukken 4 en 5, is er gebruikt gemaakt van voorbeelden uit de corpus.

4.1 Directheid/Indirectheid

Als eerste stap voor de analyse is gekozen om de schaal van directheid te meten om te kijken wat voor strategieën gebruikt worden in het doen van een verzoek. Bij de categorisering van het type verzoek is er gekeken naar de negen strategieën van Blum-Kulka, House en Kasper (1989). Hier wordt de hoofdhandeling in beschouwing genomen, n.l. het verzoek zelf: *Kan je de deur dicht doen? Zou je de deur dicht willen doen,* enzovoort. Door middel van de schaal van directheid/ indirectheid wordt de mate van dwang van het verzoek gemeten.

De volgende twee paragrafen (4.1a/4.2b) onderzoeken naast de mate van dwang ook de sociale variabelen, sociale afstand en sociale macht.

4.1a Sociale afstand

Tabel 6, hieronder, laat zien in welke mate de twee talen voor directe of indirecte strategieën hebben gekozen. Onder de directe strategieën vallen de volgende categorieën: imperatief, performatief, afgedekte perfomatief, wensen en obligaties. Onder de conventionele indirecte strategieën vallen de categorieën: suggesties en voorbereidende vragen. Onder de non conventionele indirecte strategieën vallen de categorieën: sterke en milde hints. Hier wordt ook de variabele sociale afstand gemeten.

Tabel 6: Percentages van het gebruik van directe en indirecte strategieën in de variabel sociale afstand

Native	Italiaans			Nederlands		
	TOT.	-SD	+SD	TOT.	-SD	+SD
Direct	18,39%	16,09%	2,29%	3,40%	2,27%	1,1%
Conventioneel Indirect	80,45%	36,78%	43,67%	89,77%	40,90%	48,86%

Native	Italiaans			Nederlands		
	TOT.	-SD	+SD	TOT.	-SD	+SD
Non Conventioneel Indirect	1,14%	1,14%	0%	6,81%	6,81%	0%

Legenda:

SD= Social Distance

– SD= De sociale afstand tussen de gesprekspartners is klein

+ SD= De sociale afstand tussen de gesprekspartners is groot

Uit de resultaten is gebleken dat zowel in het Nederlands als in het Italiaans conventionele indirecte strategieën het meest worden gebruikt (percentages zijn in alle tabellen afgerond, de effectieve percentages zijn in de bijlagen te zien). Conventionele indirecte strategieën worden in 89,77% van de gevallen door de Italiaanse respondenten gebruikt en door de Nederlandse respondenten in 80,45%. Deze categorie bestaat uit suggesties en een voorbereidende vraag. De in de eerste categorie genoemde suggesties worden nooit gebruikt door beide talen. Dat wilt zeggen dat zowel Italiaanse studenten als Nederlanders het meest gebruik maken van de voorbereidende vraag als strategie voor het doen van een verzoek. Hieronder wat voorbeelden uit de corpus:

(1) *Hé Sofie. Ik vind het vervelend om het je weer te vragen, maar zou ik je aantekeningen mogen overschrijven? Ik was er de vorige les niet.*

(2) *Sorry, je auto staat voor de mijne en ik moet naar mijn werk, zou je de auto even kunnen verplaatsen?*

Beide groepen gebruiken eigenlijk meer conventionele indirecte strategieën bij grotere sociale afstand (It: 43,67%; Nl: 48,86%) zoals deze voorbeelden laten zien:

(3) *Gentile professore,le scrivo per chiederle se fosse eventualmente possibile rimandare l'appuntamento che avevamo fissato. Sono stato contattato per un importante colloquio di lavoro e non posso assolutamente mancare.*

(4) *Onlangs heb ik te horen gekregen dat ik een belangrijk sollicitatiegesprek moet voeren op hetzelfde moment als onze afspraak. Zouden we onze afspraak wellicht kunnen verzetten?*

Directe strategieën worden minder dan conventionele indirecte strategieën gebruikt. Alhoewel een belangrijke verschil kan worden gezien in het percentage van gebruik van directe strategieën bij de Italiaanse respondenten (18,39%) dan bij Nederlandse. In het Nederlands is de directe strategie de minst gekozen strategie (3,4%). Beide groepen gebruiken directe strategieën vooral bij een mindere sociale afstand (It:10,09%; Nl:2,27%).

In het gebruik van deze strategie worden alle eerder besproken vijf onderdelen van deze categorie gebruikt. Hier voorbeelden uit de Italiaanse corpus :

imperatief: (5) *Senti X, vai a fare la spesa che io stavolta non ci vado, dato che già l'ultima volta ci sono dovuto andare io al posto tuo.*

performatief: (6) *Scusa, so di essere pesante e scocciante ma ti chiedo per l'ultima volta di prestarmi i tuoi appunti, grazie mille.*

afgedekte performatief: (7) *Ciao, devo chiederti di spostare la macchina perché devo andare a lavorare e non riesco ad uscire.*

wensen: (8) *Hai cucinato tu ieri sera, giusto? Hai già pulito la cucina? Perché stasera ho amici a cena e mi servirebbe la cucina pulita.*

obligaties: (9) *Se non ti dispiace, dovresti pulire perchè avrò ospiti, dato che è molto urgente, se vuoi, ti do una mano io.*

Non-conventionele strategieën worden in het Italiaans het minst gekozen (1,14%), terwijl de Nederlandse groep deze als de tweede meest gebruikte strategie kiest, met een kleiner percentage (6,81%). Deze categorie bestaat uit de sterke hints en de milde hints. De laatst genoemde wordt nooit gebruikt, daarom bevat deze categorie alleen sterke hints. Hieronder voorbeelden uit de Nederlandse corpus:

sterke hints:

(10) *Sorry, ik had een witte wijn besteld, niet een rode!*

(11) *Noem je dit rood?!*

(12) *Hee! Volgens mij is er een foutje gemaakt, ik had witte wijn besteld!*

4.1b Sociale macht

Een tweede variabele naast dwang van het verzoek en het verschil in sociale afstand, is de sociale macht. De onderstaande tabel 7 laat zien wanneer er meer of minder direct taal gebruik wordt toegepast.

Tabel 7: Percentages van het gebruik van directe en indirecte strategieën in de variabel sociale macht

Native	Nederlands			Italiaans		
	X = Y	X > Y	X < Y	X = Y	X > Y	X < Y
Direct	1,13%	1,13%	1,13%	5,74%	10,34%	2,29%
Conventioneel Indirect	23,86%	31,81%	34,09%	19,54%	27,58%	33,3%
Non Conventioneel Indirect	0%	5,68%	1,13%	0%	1,14%	0%

Legenda:

X=Y spreker x heeft de zelfde sociale macht als spreker Y

X>Y spreker X heeft een hogere sociale macht ten opzichte van spreker Y

X<Y spreker X heeft een lagere sociale macht ten opzichte van spreker Y

Zoals eerder gezegd wordt in beide groepen een conventioneel indirecte strategie gebruikt bij de meeste verzoeken en bij meer sociale afstand. Tabel 7 hierboven voegt daaraan toe dat deze strategie het meest bij lagere sociale macht wordt gebruikt door beide groepen.

Directe strategieën worden voornamelijk bij kleinere sociale afstanden gebruikt. Betreffende de sociale macht, worden directe strategieën in het Nederlands op een gelijksoortige manier gebruikt, zowel als gelijke, hogere en lagere sociale macht. In het Italiaans worden directe strategieën daarentegen meer bij hogere sociale macht gebruikt 10,34% op 80,45% (zie tabel 7).

Concluderend kan worden gezegd dat zowel Nederlandse als Italiaanse respondenten, het meest voor conventionele indirecte strategieën kiezen. Deze worden door beide groepen respondenten, het meest bij grotere sociale afstand en bij lagere sociale macht toegepast. Dit resultaat bevestigt hypothese 2: *Beleefdheid is afhankelijk van drie variabelen, sociale afstand, sociale macht en dwang van het verzoek.*

De resultaten uit de eerste analyse laten duidelijk zien dat beleefdheid door de respondenten gekozen wordt in bepaalde situaties.

4.2 Downgraders

Lexicale en syntactische downgraders (zie paragrafen 4.2a/4.2b) zorgen ervoor dat het verzoek verzacht overkomt. Dat de inbreuk op de *face* van de ander verkleind wordt. In de data is er gekeken naar downgraders binnen het verzoek, namelijk de hoofdhandeling zelf. Deze hebben een belangrijke rol in het formuleren van beleefdheid. Iedere handeling veronderstelt een negatieve beleefde strategie. Lexicale en syntactische downgraders functioneren als een *zwak-af* strategie (zie paragraaf 2.2c). Ondersteunende uitingen kunnen veel negatieve beleefde strategieën bevatten, zoals *wees pessimistisch, toon achting en eerbied, geeft een hint* enzovoort (zie 2.2c). Alerters worden vaak gebruikt als *excuseer je zelf* strategie (zie 2.2c). Dit wilt zeggen dat hoe meer er gebruikt van wordt gemaakt, hoe sterker een beleefd verzoek wordt uitgedrukt.

(13) *Zou* je *misschien je auto voor me kunnen verplaatsen? Ik moet naar mijn werk toe en krijg mijn auto niet langs de jouwe*

In voorbeeld 13 *zou je misschien je auto voor me kunnen verplaatsen* is de hoofdhandeling van het verzoek, *zou je kunnen* de syntactisch downgrader en *misschien, voor me* de lexicale downgrader.

Naarst de hoofdhandeling zijn er ook andere taalhandelingen die belangrijk zijn voor de negatieve beleefdheid, de *alerters* en *supportive moves* hebben hierom een gelijkwaardige belangrijke rol. Hier volgen twee voorbeelden uit beide Nederlandse en Italiaanse corpus:

(14) *Hee Sofie. Ik vind het vervelend om het je weer te vragen, maar zou ik je aantekeningen mogen overschrijven? Ik was er de vorige les niet.*

(15) *Ciao Sofia, senti so che non è la prima volta che te li chiedo ma avrei di nuovo bisogno dei tuoi appunti. Potresti per cortesia prestarmeli, prometto di ridarteli appena ti servono.*

Voorbeelden 14 en 15 zijn goed vergelijkbaar: *hee Sofie/ciao Sofie* zijn de waarschuwing en *ik vind het vervelend om het je weer te vragen/ senti so che non è la prima volta che te li chiedo* en *ik was er de vorige les niet/ prometto di ridarteli appena ti servono* zijn de ondersteunende uiting. De eerste handeling wordt gebruikt om de geadresseerde direct aan te spreken en de tweede handeling wordt als een negatieve beleefde strategie gebruikt, om de inbreuk van de gesprekspartner te

verzachten. De laatste twee ondersteunende uitingen (*ik was er de vorige les niet/ prometto di ridarteli appena ti servono)* van beide voorbeelden gebruiken verschillende strategieën. De eerste is een verantwoording, en de tweede een belofte van beloning. Beide veronderstellen negatieve beleefdheid.

Alerters die het meest voorkomen in de data zijn voornamelijk namen van de geadresseerde of begroetingen, zoals *Hoi, Hallo, Goedemiddag* of aandachttrekkers zoals *hey, sorry* of beleefde respecterende titels zoals *Geachte, Beste.* Hieronder een paar voorbeelden uit beide talen:

(16) *Ciao, scusa, potresti spostare la tua macchina da davanti il parcheggio perché non riesco ad uscire con la mia? Sono già in ritardo al lavoro e per strada c'è fila.*

(17) *He jij hebt gisteren gekookt toch? Zou je nog ff de keuken kunnen schoonmaken want ik krijg.*

Ondersteunende uitingen worden niet alleen als een motivatie van het verzoek gebruikt maar ook om beleefde strategieën te tonen.

Voor deze analyse is eerst het aantal downgraders, waarschuwingen en ondersteunende uitingen geteld, en daarna een percentage berekend van de verschillen in gebruik.

Tabel 8: Totaal Downgraders en ondersteunende uitingen, plus het verschil in percentages tussen Nederlandse en Italiaanse respondenten

Native	Nederlands	Italiaans	Verschil
Lexical downgraders	102	99	1,49%
Syntactic downgraders	75	75	0%
Alerters	55	73	14,06%
Supportive moves	49	69	16,94%

Uit de data is gebleken dat:

- de Nederlandse groep 1,49% meer lexicaal downgraders gebruikt dan de Italiaanse
- syntactisch downgraders evenveel gebruikt worden door beide groepen

- de Italiaanse groep 14,06% meer gebruik maakt van alerters
- de Italiaans groep 16,94% meer gebruik maakt van supportive moves

Het blijkt dat er weinig verschil zit in het gebruik van downgraders, terwijl er meer verschil is in het gebruik van waarschuwingen en ondersteunde uitingen. De Italiaanse groep begint het verzoek meestal met een alerter en maakt meer gebruik van argumentatie en motivatie om de geadresseerde voor te bereiden op het verzoek.

De percentages van het verschil in gebruik van downgraders en andere taalhandelingen zijn niet gemaakt op basis van de aantal totale woorden omdat uitdrukkingen uit meerdere woorden kunnen bestaan.

4.2.a Lexicaal downgraders

Lexicaal downgraders worden bijna op gelijke wijze gebruikt door de Nederlandse en de Italiaanse groep, hoewel de Nederlandse groep hier 1,49% meer gebruik van maakt. Het gebruik van de keuze van de discursieve markeringen in de twee talen komt overeen. Beleefde markeringen zijn in het Italiaans veel gebruikt en met verschillende variaties, terwijl in het Nederlands er minder keuze is in het gebruik van beleefde markeringen. Wanneer in het Nederlands *dank u wel, alstublieft sorry en excuus* gebruikt worden, is er in het Italiaans keuze uit een paar andere beleefde markeringen zoals *per piacere, mi dispiace, non c'è problema, gentilemente, grazie mille, (andere vorm van alsjeblieft, het spijt me, geen probleem, vriendelijk, duizend maal bedankt/heel erg bedankt). Downtoners* worden ook door beide groepen gebruikt zoals *misschien, wellicht, eventueel, per ongeluk, maar, helaas, foutje, etentje, alsnog, eigenlijk* voor de Nederlandse groep en *se possibile, purtroppo, per caso, insomma, davvero, ma, per sbaglio, forse, eventualmente* voor de Italiaanse groep. Ook andere markeringen die iets verzachtends toevoegen aan het verzoek. Zoals *een beetje, even, zo even, wat meer, nog een keertje, nog eens, toch nog, weer, laatste keer,* en in het Italiaans *un pò, un attimo, un'altra volta, un momento, ultima volta* worden gebruikt.

Nederlanders gebruiken ook diminutieven als verzachtende vormen. Voorbeelden uit de corpus zijn: *een beetje, een keertje, een foutje.*

(18) *Hee X. Je hebt me per ongeluk het verkeerde <u>drankje</u> gegeven, rode wijn in plaats van witte. Zou je me een andere kunnen geven?*

(19) *Zou ik je aantekeningen nog één keertje mogen lenen? Ik kon echt niet bij het college zijn.*

(20) *Vanavond krijg ik gasten te eten, zou je alsjeblieft de keuken een beetje willen schoonmaken voordat ze komen?*

(21) *Hee! Volgens mij is er een foutje gemaakt, ik had witte wijn besteld!*

(22) *Goedendag! Ik heb hier een cadeautje gekocht voor een vriendin van mij, maar ze blijkt het al te hebben. Zou ik mijn geld terug kunnen krijgen? Of een tegoedbon of iets dergelijks?*

In situatie 2 worden in beide talen vaak markeringen gebruikt als *wat, enige, iets meer, verdere, qualche, alcune, ulteriori, in più,* om meer informatie te vragen.

Graag is een markering die in het Nederlands veel voorkomt. Uit de literatuur (zie paragraaf 2.6) kwam naar voren dat het een cultuur-specifieke discours marker is. Dit wordt hier bevestigd. Het wordt gebruikt om de intentie van de wil van de spreker te vergroten en kan als beleefde markering worden gezien in verzoeksituaties. Waar Italianen namelijk meer alerters en ondersteunende uitingen gebruiken, draait het verzoek in het Nederlands meer om de downgraders.

4.2.b Syntactishe downgraders

De twee talen bevatten verschillende vormen van syntactisch downgraders. Deze worden gelijkelijk gebruikt door beide groepen. Syntactic downgraders zijn gecategoriseerd om de hoofdhandeling van het verzoek te analyseren. In elk taal zijn er verschillende vormen om een verzoek te doen. Er zijn standaard sociale regels die van kleins af aan worden geleerd. Het is geen aangeboren kennis, maar wordt aangeleerd door participatie aan de samenleving. Het taalgebruik varieert al naargelang de verschillende contexten maar is uiteindelijk afhankelijk van de taal zelf. Elke taal heeft in haar grammaticale en syntactische normen verschillende mogelijkheden van het gebruik van modale werkwoorden, combinaties van werkwoordstijden enzovoort, om zo beleefd mogelijk over te komen. Evenals lexicale en zinsdeel downgraders, worden de syntactische downgraders in verzoeksituaties gebruikt om gezichtsverlies van de ander te voorkomen. De tabel hieronder geeft het gebruik weer van deze verschillende vormen.

Tabel 9: Percentages van de verschillende syntactic downgraders in het Nederlands en Italiaans

Native	Nederlands	Italiaans
Interrogative	25,31%	15,58%
Negation of preparatory condition	0%	2,59%
Subjunctive	1,26%	10,38%
Conditional	73,41%	61,03%
Onvoltooide tijd	0%	10,38%

De meest gebruikte werkwoordsvormen voor beide groepen is de conditionalis:

- Nederlandse voorbeelden uit de data: *zou je-u/ik kunnen-willen-mogen-kunnen, laten,*

(23) *Ik zag uw vacature in de krant en het leek me een hele interessante functie. Ik zou hier graag meer over willen weten. Zou u me meer informatie kunnen geven*

(24) *Hee X. Je hebt me per ongeluk het verkeerde drankje gegeven, rode wijn in plaats van witte. Zou je me een andere kunnen geven?*

- Italiaanse voorbeelden uit de data zijn: *vorrei, mi potresti, dovresti,mi servirebbe, potrei avere, sarebbe possibile, mi piacerebbe,*

(25) *Salve, chiamo per avere maggiori informazioni riguardo all'annuncio di lavoro da voi pubblicato sul giornale. So che si tratta di un'ottima società e mi piacerebbe candidarmi. Potrebbe gentilmente dirmi qualcosa in più riguardo agli orari di lavoro e ai requisiti richiesti?*

(26) *Ciao, avevo ordinato un bicchiere di vino bianco ma mi è stato portato del vino rosso. Potrei avere la mia ordinazione per favore?*

Interrogatieven worden ook veel gebruikt om een verzoek te doen. De Nederlandse groep gebruikt ze meer dan de Italiaanse (25,31% tegen 15,58%).

- Nederlandse voorbeelden uit de data zijn: *is het een probleem? zou het mogelijk zijn? is het mogelijk?kan ik/mag ik/ kun je? wil jij het doen?*

(27) *Wil je misschien je auto even aan de kant zetten?*

(28) *Sorry dat ik het je alweer moet vragen, maar mag ik alsjeblieft nog eens je aantekeningen lenen?*

- Italiaanse voorbeelden uit de data zijn: *puoi? vuoi? è possibile? vorresti? ti dispiacerebbe?*

(29) *Buongiorno, sono di nuovo in ritardo, puoi spostare per piacere la tua macchina così posso uscire?*

(30) *Puoi pulire la cucina per favore che stasera ho degli amici a cena?*

Verder gebruikt de Nederlandse groep een minimaal percentage van de conjunctief (1,26 %) terwijl de Italiaanse groep die meer gebruikt (10,38%).

- Nederlandse voorbeelden uit de data zijn: *ik vroeg me af of we konden*

(31) *Beste professor <naam>, Morgen hebben wij een afspraak staan voor <reden afspraak>. Ik vroeg me af of we die afspraak konden verplaatsen, naar later op de dag. Vandaag ben ik namelijk onverwachts uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek, dat alleen morgen om xx uur kan plaatsvinden, precies wanneer wij onze afspraak gepland hadden. Ik hoop dat dit mogelijk is. Met vriendelijke groet.*

- Italiaanse voorbeelden uit de data zijn: *mi chiedevo se fosse possible, volevo chiederti se potessi, credo non vada bene, volevo sapere se fosse possibile*

(32) *Ciao Sofia. So di avertelo già chiesto e non vorrei sembrare invadente, ma purtroppo non sono potuta andare a lezione e sarebbe molto gentile da parte tua se potessi prestarmi i tuoi appunti.*

(33) *Questa sera avrò amici a cena e vorrei cucinare qualcosa per loro. Volevo quindi chiederti se potessi pulire la cucina prima del loro arrivo.*

(34) *Buongiorno, ho acquistato per sbaglio questo libro, mi chiedevo se fosse possibile sostituirlo o convertirne il valore in un buono sconto.*

Een belangrijk verschil ligt in het gebruik van vormen in het Italiaans die niet in het Nederlands voorkomen, zoals de *negation of preparatory condition (n.p.c)* en de *onvoltooide tijd (onv).*

- Italiaanse voorbeelden uit de data zijn: n.p.c *non è che potresti;* onv. *volevo chiederti di, mi chiedevo se, volevo sapere se*

(35) *Scusa ma ti avevo ordinato un vino bianco, non è che me lo puoi cambiare per piacere? (n.p.c)*

(36) *Gentile professore,le scrivo perche purtroppo devo disdire il nostro appuntamento di domani. Mi hanno chiamata per un colloquio importante e le volevo chiedere se per caso possiamo spostare l'appuntamento ad un altro giorno. La ringrazio anticipatamente (onv).*

Waar de Italiaanse taal meer keuze heeft in het doen van het verzoek betreffende syntactisch downgraders, wordt in het Nederlands meer een vaste regel gebruikt. Alle verzoeken zijn gesteld met *zou* plus een modale werkvorm of anders een interrogatief als *mag ik?kan je? kun je?*.

4.3 Resultaten

In dit paragraaf worden de resultaten, tot nu toe gevonden, samengevat. (1) Aanvankelijk is de hoofdhandeling van het verzoek geanalyseerd. Op de schaal van directheid-indirectheid is gebleken dat Nederlandse en Italiaanse respondenten de zelfde conventionele indirecte strategie het meeste gebruiken. De conventionele indirecte strategie bevat vijf onderdelen: imperatief, performatief, afgedekte performatief, wensen en obligaties. Deze worden allemaal gebruikt door beide groepen (zie voorbeelden bij paragraaf 4.1).

Bij gebruik van de negen strategieën van Blum-Kulka, House en Kasper (1989), was er vanuit gegaan dat ze ook voor de talen van dit experiment (Nederlands en Italiaans), gebruikt konden worden. Ze zijn uitgangspunt geweest voor deze analyse, en de resultaten hebben aangetoond dat ze ook zijn toegepast. In dit geval zou er sprake zijn van een soort 'universaliteit' van strategieën.

Uit de resultaten is echter gebleken dat de keuze en de mate waarop deze strategieën worden gekozen, verschillend zijn per taal. Er zijn wél cultuur- specifieke aspecten.

Door middel van de analyse is hypothese n.2 beantwoord n.l. Beleefdheid is afhankelijk van drie variabelen: sociale afstand, sociale macht en dwang van het verzoek.

Beleefdheid is op verschillende manieren gerealiseerd in de acht situaties. De conventionele indirecte strategie gebruikt om beleefde verzoeken te doen is door beide groepen bij grotere sociale afstand en hogere sociale macht gekozen (zie paragraaf 4.1: tabellen 6-7). De variabelen in de situaties spelen dus een rol in beleefdheid en de hypothese is hiermee bevestigd. De keuze in de verschillende strategieën kan verklaard zijn door de pragmatische competentie (zie theoretisch kader en specifiek paragraaf 2.1).

(2) Verder is gekeken naar de manier waarop het doen van een verzoek wordt verzacht. Verschillen en overeenkomsten zijn naar voren gekomen. Nederlandse en Italiaanse respondenten hebben

verschillende of gelijke manieren gekozen om de *face* (gezicht) van de ander te beschermen en hiermee de dwang van het verzoek te verzachten. Overeenkomsten zijn gevonden in de aantal downgraders die gebruikt zijn. Lexicale *downgraders* worden door beide groepen respondenten gebruikt, met een klein onderling verschil: Nederlandse respondenten hadden een kleine voorkeur (1,49%, zie tabel 8). Syntactisch *downgraders* worden gelijk gebruikt (zie tabel 8).

De meeste verschillen zijn gevonden in het gebruik van *alerters* en *supportive moves.* De Italiaanse respondenten maken (14,06%) meer gebruik van *alerters*, en ook meer gebruik van *supportive moves* (16,94%, zie tabel 8). Dit resultaat is een belangrijke ontdekking. Het was in het begin duidelijk dat Italianen een grotere aantal woorden gebruikten in het hele DCT (zie tabel 4). De reden hiervoor is dat Italianen voor wat betreft *alerters* en *supportive moves* meer woorden nodig hebben om hetzelfde uit te drukken. Dit verschil onderstreept wellicht een toch cultuur-specifieke manier om beleefde verzoeken te doen. Ook opvallend is de volgorde van handelingen binnen het verzoek. Uitleg volgt in paragraaf 5.4.

(3) De lexicale en syntactische *downgraders* bleken uit de vorige resultaat op overeenkomstige wijze gebruikt te worden. Verder in de analyse is gebleken dat hoewel het aantal gelijk is, er echter een verschil is in de keuze van de downgraders (zie paragraaf 4.2a en 4.2b). Hiermee is de hypothese n1 beantwoord n.l. Beleefdheid is cultuur-specifiek en afhankelijk van talige markeringen.

De keuze in beleefdtalige markeringen is bij de twee groepen respondenten verschillend. In het Italiaans worden meerdere verschillende beleefde markeringen gebruikt (zie voorbeelden in paragraaf 4.2a), en ook de percentages in tabel 9 laten zien, dat de keuze van werkwoordsvormen ook verschillend is. Italiaanse respondenten kiezen het meest voor conditionalis en interrogatieven, evenals de Nederlandse respondenten, maar ze gebruiken ook vormen die in het Nederlands weinig of nooit gebruikt worden (zie tabel 9), zoals de subjunctief en de onvoltooide tijd.

Deze laatste resultaten duiden op een kans van cultuur-specifieke keuze in taalgebruik om beleefde verzoeken te doen.

5. Transferanalyse

Deze tweede analyse richt zich op de niet-moedertaalsprekers. De respondenten van dit onderzoek hebben maximaal twee of drie jaar hun tweede taal gestudeerd. Het taalvaardigheidsniveau van beide groepen is 80,4 % voor de Nederlandse groep in Italiaans T2, en 67,8% voor de Italiaanse groep in Nederlands T2.

Verschillen en overeenkomsten tussen Italiaans als T2 en Nederlands als T2, worden in dit hoofdstuk analyseerd. Dit hoofdtuk hoopt een antwoord te kunnen geven op de tweede hoofdvraag van dit onderzoek:

In hoeverre heeft moedertaal invloed in het formuleren van beleefde verzoeken in T2?

De hypothese voor dit deel van de analyse was: op een lexicale en syntactische niveau is het makkelijker om een taal te leren dan op het pragmatische niveau. De pragmatische competentie, heeft in de moedertaalsprekers DCT's, invloed gehad in de keuze uit de negatieve en indirecte strategieën. De keuze was afhankelijk van de variabelen sociale afstand en macht. Wat de hypothese veronderstelt, is dat de pragmatische keuze in taalgebruik natuurlijk is bij moedertaalsprekers. Voor niet-moedertaalsprekers daarentegen is het een moeilijke keuze. Deze gegevens vloeien voort uit hetzelfde analysemodel.

5.1 Directheid/Indirectheid

In deze paragraaf wordt gekeken naar hoe T2 leerders in hun keuze wel of geen veranderingen aanbrengen. Tabel 10 geeft de situatie van tweede-taalleerders weer en analyseert de variabel sociale afstand. Tabel 11 analyseert de variabel sociale macht.

Tabel 10: Percentages van het gebruik van directe en indirecte strategieën in de variabel sociale afstand

Non-native	Nederlands T2			Italiaans T2		
	TOT	-SD	+SD	TOT	-SD	+SD
Direct	11,77%	10,46%	1,16%	6,25%	5%	1,25%
Conventioneel Indirect	87,20%	40,69%	46,51%	88,75%	43,75%	45%
Non Conventioneel Indirect	1,16%	0%	1,16%	5%	3,75%	1,25%

Legenda:

SD= Social Distance

– SD= De sociale afstand tussen de gesprekspartners is klein

+ SD= De sociale afstand tussen de gesprekspartners is groot

Vergelijken we de resultaten van de contrastieve analyse tussen moedertaalsprekers, dan kunnen de volgende percentages worden berekend.:

- In het Nederlands als T2 worden meer conventionele indirecte strategieën gebruikt dan in het Italiaans T1 (87,20% tegen 80,45%). Verder in het Nederlands T2 worden minder directe strategieën gebruikt dat in het Italiaans T1 (11,77% tegen 18,39%).

- Het gebruik van conventionele indirecte strategieën is bijna gelijk in het Italiaans T2 en in het Nederlands T1 (88,75% en 89,77). Vervolgens worden in het Italiaans T2 meer directe strategieën gebruikt dat in het Nederlands T1 (6,25% tegen 3,40%). Dit gebeurt het meest bij kleinere sociale afstand.

- Non conventionele indirecte strategieën worden het minst gebruikt, dit gebeurt ook in T1.

De tabel 11,hieronder geeft weer de percentages van directe en indirecte strategieën met als variabel e de sociale macht.

Tabel 11: Percentages van het gebruik van directe en indirecte strategieën in de variabel sociale macht

Non- native	**Nederlands T2**			**Italiaans T2**		
	X = Y	**X > Y**	**X < Y**	**X = Y**	**X > Y**	**X < Y**
Direct	3,48%	6,97%	1,16%	2,5%	3,75%	0%
Conventioneel Indirect	22,09%	29,06%	36,04%	21,25%	31,25%	36,25%
Non Conventioneel Indirect	0%	1,16%	o%	1,25%	2,5%	1,25%

Legenda

X=Y spreker x heeft de zelfde sociale macht als spreker Y

X>Y spreker X heeft een hogere sociale macht ten opzichte van spreker Y

X<Y spreker X heeft een lagere sociale macht ten opzichte van spreker Y

Niet-moedertaalsprekers kozen in dit geval voor conventionele indirecte strategieën bij lagere sociale macht (Nederlands T2: 36,04%; Italiaans T2: 36,25%). Dit gebeurde ook bij de moedertaalsprekers (tabel 7).

Directe strategieën worden in het Nederlands T2 en in het Italiaans T2 het meest bij hogere sociale macht gebruikt. In het Nederlands T1 was het percentage gelijk voor alle drie machtsverhoudingen. In het Italiaans T1 was ook gekozen voor directe strategieën in hogere sociale macht.

Het meest belangrijke resultaat uit deze laatste twee tabellen (10-11), is dat voor dezelfde conventionele indirecte strategie wordt gekozen bij de zelfde situationele variatie: grotere sociale afstand en lagere sociale macht. Dit geeft het zelfde resultaat van de vorige analyse. Voor de tweede keer wordt aangetoond dat beleefdheid afhankelijk is van sociale variaties.

In de volgende paragraaf wordt dieper op de talige markeringen ingegaan.

5.2 Downgraders

Downgraders kunnen cultuurspecifiek zijn zoals de vorige resultaten in paragrafen 4.2 en 4.2.a lieten zien. Nederlands gebruikt bijvoorbeeld diminutieven, de markering *graag,* en Italiaans heeft meerdere vormen van beleefde markeringen. In het Italiaans worden syntactisch downgraders gebruikt die in de Nederlandse taal ontbreken. Om deze reden is het belangrijk voor de transferanalyse om een visie te geven op het gebruik van downgraders in T2. Hieronder geeft de tabel 10 weer wat uit de data is gebleken.

Tabel 12: Totaal Downgraders en ondersteunende uitingen, plus het verschil in percentages tussen Nederlandse en Italiaanse respondenten in T2

Non- native	Nederlands T2	Italiaans T2	Verschil
Lexical downgraders	75	41	29,31%
Syntactic downgraders*	77	67	6,94%
Alerters	58	50	7,40%
Supportive moves	57	55	1,78%

Waar het Italiaans T1 minder lexicale downgraders gebruikte, worden deze andersom in het Nederlands T2 meer gebruikt, zoals moedertaalsprekers Nederlanders doen (zie tabel 3).

Niet-moedertaal sprekers verschillen onderling in het gebruik van downgraders op de volgende manier:

- In Nederlands T2 wordt 29,31% meer gebruik gemaakt van lexicale downgraders. Dit gebeurde ook in Nederlands T1.
- In Nederlands T2 wordt 6,94% meer gebruik gemaakt van syntactisch downgraders, hoewel in T1 het percentage gelijk was.
- In Nederlands T2 wordt 7,4% meer gebruik gemaakt van alerters, terwijl deze meer in Italiaans T1 werden gebruikt
- In Nederlands T2 wordt 1,78% meer gebruik gemaakt van supportive moves, terwijl deze meer in Italiaans T2 gebruikt werden.

De Italiaanse groep past zich beter aan aan de Nederlands T1 in het gebruik van meer lexicale downgraders en minder gebruik van alerters en supportive moves.

De Nederlandse groep gebruikt minder lexicale en syntactisch downgraders dan hun T1 en past zich dus beter aan aan de Italiaans T1. Zij gebruiken een gelijk aantal alerters maar wel meer supportive moves dan hun T1 en ook meer dan de Italiaanse T2.

In de volgende paragraaf wordt dieper ingegaan op de synctatisch downgraders.

5.3 Synctatische downgraders in T2

Uit de vorige analyse is gebleken dat in het Italiaans meer werkwoordsvormen voorkomen dan in het Nederlands. Hieruit volgt de conclusie, dat in elke taal cultuur-specifieke manieren zijn om beleefdheid uit te drukken. Dit heeft te maken met taal verschillen. Het feit dat in het Italiaans meer verschillende werkwoordsvormen bestaan, heeft te maken met specifieke talige regels en grammatica. De tabel hieronder (12) geeft aan hoe T2 leerders omgaan met syntactisch downgraders.

Tabel 13: Percentages van de verschillende syntactic downgraders in het Nederlands en Italiaans T2

Non-native	Nederlands T2	Italiaans T2
Interrogative	43,42%	41,09%
Negation of preparatory condition	0%	0%
Subjunctive	1,31%	1,36%
Conditional	46,05%	53,42%
Onvoltooide tijd/Verleden tijd	9,21%	4,10%

De meeste voorkomende werkwoordsvorm is de conditionalis. Dit is overeenkomstig T1. Interrogatieven worden door niet-moedertaalsprekers Nederlands meer gebruikt dan zij in het Italiaans gewend zijn. Opvallend is ook het gebruik van de onvoltooide tijd door niet-moedertaalsprekers Italianen. Dat wil zeggen dat Nederlanders zich aanpassen aan het gebruik van een werkwoordsvorm dat niet in hun moedertaal voorkomt. Dat gebeurt ook bij het gebruik van de conjunctief, hoewel het percentage minimaal is.

Een ander opvallend resultaat is het gebruik van de onvoltooide tijd in het Nederlands als T2, hoewel dit nooit in het Nederlands T1 voorkomt. Dit wil zeggen dat Italianen de onvoltooide tijd onjuist proberen te gebruiken in het Nederlands als T2.

Samenvattend kan gezegd worden dat enerzijds, het gebruik van meer of minder lexicale en syntactische downgraders, afhankelijk zijn van het taalvaardigheidsniveau van de respondenten. Hoe meer de respondenten hun tweede taal beheersen, hoe beter zij lexicale en syntactische downgraders gebruiken. Anderzijds, is het op pragmatisch niveau opvallend, dat het gebruik in *alerters* en *supportive moves* gelijk is aan de T1 van beide groepen respondenten. Het feit dat Italiaanse respondenten meer gebruik maken van ondersteunende uitingen en dat Nederlandse respondenten minder gebruik ervan maken, laat zien dat er sprake is van transfer in taal. In het doen van een verzoek gebruiken beide groepen respondenten de zelfde manier om beleefde verzoeken te uiten. In tabel 5, lieten de resultaten zien, dat de Italiaanse respondenten ook in hun T2 een grotere aantal woorden gebruiken. In het doen van een verzoek in de eigen moedertaal ontwikkelt men een pragmatische competentie die in de tweede taal moeilijker te ontwikkelen is. Dit experiment laat zien, wanneer normen en waarden van de moedertaal, in de tweede taal worden meegenomen. Hoewel uit de eerste contrastieve analyse opviel dat de Nederlandse en de Italiaanse taal bijna de zelfde strategieën gebruiken bij het doen van een verzoek, toch kan uit deze tweede transfer analyse

opgemerkt worden, dat in de tweede taal cultuur-specifieke taalhandelingen worden meegenomen. In paragraaf 5.4 worden voorbeelden gegeven uit de corpus, waarin transfer plaats vindt. Samen met de resultaten, zojuist besproken gaat deze laatste paragraaf de derde hypothese verantwoorden. Deze luidde als volgt: Op een lexicaal en syntactisch niveau is het makkelijker om een taal te leren dan op het pragmatisch niveau.

5.4 Vervangingen en calques

In het leren van een andere taal kan de moedertaal invloed hebben op het taalgebruik van de T2. Uit de vorige resultaten is namelijk gebleken dat er in dit onderzoek, in sommige gevallen sprake is geweest van transfer in het formuleren van beleefde formules.

In de analyse van de data zijn we verschillende opvallende voorbeelden tegengekomen, waar sprake was van vervangingen of calques uit T1.

In sommige gevallen gebruiken niet-moedertaalsprekers Nederlanders, andere beleefde markeringen dan moedertaalsprekers Nederlands. Er is hier sprake van vervangingen. Het gebruik van woorden zoals *beleefd* of *excuseer me*, zijn vormen die overgenomen zijn uit het Italiaans: *gentilmente, mi scusi.*

(37) *T1: Salve, chiamo in merito all'annuncio di lavoro che avete pubblicato, vorrei avere gentilmente delle informazioni riguardo l'orario di lavoro, l'abbigliamento richiesto e la persona che state cercando. La ringrazio.*

(38) *T2: Hallo, ik bel op de aankondiging van de baan die jullie gepubliceerd hebben, ik zou willen hebben beleefd informatie over werktijden, kleding en de persoon die jullie zoeken. Dank u.*

De eerste zin wordt letterlijk vertaald in T2, waardoor de tweede zin een incorrecte en onduidelijke structuur krijgt, en komt als geleend en daarom onjuist over.

Bij Nederlands leerders is er sprake van calques in het gebruik van *per me.* De structuur van T1 wordt letterlijk overgenomen in T2. In het Nederlands komt *voor mij* als verzachting voor van het verzoek en dit wordt ook in het Italiaans T2 gedaan.

(39) *T1 : Zou je misschien je auto voor me kunnen verplaatsen? Ik moet naar mijn werk toe en krijg mijn auto niet langs de jouwe.*

(40) *T2: Ciao X! Qualche amico ci viene stasera. Potresti pulire la cucina per me? Devo cucinare.*

*(*41) *T2: Ciao piccola, vuoi fare la spesa per me? L'ho fatto la scorsa volta e adesso `e la tua volta.*

*(*42) *T2: Vuoi fare la spesa per me? Io la faccio spesso per te!*

Niet moedertaalsprekende Nederlanders gebruiken de onvoltooide tijd zoals deze voorbeelden laten zien:

(43) *Goedemiddag, mag ik een vraag? Ik heb dit boek hier gekocht als cadeau voor een vriendin maar mij wordt gezegd dat zij het al bezit. Ik wou vragen of ik dit teruggeven kan en een tegoedbon in plaats ervan krijgen*

(44) *Goedemorgen, ik bel jullie voor de *naam* vacature op die ik in de *krantnaam* gelezen heb. ik heb er veel belangstelling voor, ik denk dat die heel geschikt voor mij is. als mogelijk, wou ik er meerdere informatie over vragen*

Voorbeelden 43 en 44, laten duidelijk zien dat er sprake van vervaging is in het gebruik van de onvoltooide tijd. *Ik wou vragen* staat in het Italiaans voor *volevo chiedere, of avrei voluto chiedere.*

De eerste deel van deze analyse was meer op lexicale en syntactische aspecten gericht. In de laatste deel, is er gekeken naar transfer aspecten die terechtkomen in de corpus. Deze analyse heeft als geheel een duidelijke antwoord kunnen gegeven op de hypothese in de vorige paragraaf genoemd.

Ten slotte. Om de derde hypothese verder te bevestigen, is het nuttig te onderstrepen dat het op pragmatisch niveau, opvallend is, hoe de structuur van het verzoek geformuleerd wordt in beide T1 en T2. Uit de data is gebleken dat in het Nederlands in de meeste gevallen eerst het verzoek zelf wordt gedaan en daarna supportive moves worden gebruikt (als ze al gebruikt worden). Op de 88 situaties gebruikt de Nederlandse groep 50 keer deze structuur, namelijk voor in 50,81% van de gevallen. Daarentegen wordt in het Italiaans, op 88 situaties 57 keer het verzoek eerst met een alerter of een supportive move begonnen en daarna wordt het verzoek zelf gedaan, namelijk voor 64,77%. In T2 gebeurt het zelfde: niet-moedertaalsprekende Nederlanders gebruiken in 54 van de 88 situaties de structuur van de moedertaal. Namelijk 61,36% gebruikt eerst alerters of supportive

moves en daarna wordt het verzoek zelf gedaan. Niet-moedertaalsprekende Italianen gebruiken, zoals moedertaalsprekende Nederlanders, in 50,82 % van de gevallen de structuur van het verzoek aan het begin.

Deze laatste analyse, die meer op een pragmatisch niveau betrekking heeft, laat zien dat de structuur van een verzoek en dus de manier waarmee beleefdheid wordt getoond, moeilijker te veranderen is in T2. Hoewel het op lexicaal en syntactisch niveau makkelijker is om bepaalde grammaticale normen en formules te leren, is het integendeel moeilijker om af te wijken van normen en waarden die te maken hebben met de sociale regels van de eigen taal en cultuur.

6. Conclusie

De eerste hoofdvraag van deze scriptie luidde als volgt:

In hoeverre verschillen Nederlands en Italiaans (T1) in taalgebruik voor wat betreft beleefdheidsvormen in verzoek situaties, en in hoeverre is er dus sprake van cultuur-specifiek of universele verschijnselen?

Uit de literatuur blijken er twee verschillende scholen van denken te zijn over beleefdheid in de taal. Brown en Levinson (1987) veronderstellen dat beleefdheid een universeel concept is, terwijl een andere school van denken de focus op een sociolinguistische niveau legt (Mazzotta,2007). Voor deze scriptie is als uitgangspunt genomen dat beleefdheid een universeel concept is, maar tevens dat het niet universeel geformuleerd kan worden. Odlin (1990) is van mening dat het uiten van beleefdheid afhankelijk van cultuur is, ook al is het een universeel moreel concept. Door middel van een analysemodel waardoor directheid en indirectheid worden gemeten (Blum-Kulka, House, Kasper, 1989; Barron, 2003). Tegelijkertijd worden het gebruik van bepaalde taalhandelingen en verzachtende discursieve markeringen gecategoriseerd (Blum-Kulka, House, Kasper, 1989; Barron, 2003). Een aantal hypotheses is geformuleerd om de veronderstelling van de universaliteit van beleefdheid' te kunnen bevestigen. Verschillende discursieve markeringen zijn gevonden voor beide talen (Vedder, 2008-2011; Houtkoop, Koole, 2000, Huls, 19991; Van Baalen, Caspers, van der Wouden, 2010; Schiffrin, 2001; Englert, 2010; Bazzanella, 1995: Bazzanella, Damiano, 1995; Foolen, 1995; Degand, Perrez, 2004 en anderen). Op basis hiervan zijn de volgende hypotheses geformuleerd:

1. Beleefdheid is cultuur-specifiek en afhankelijk van talige markeringen
2. Beleefdheid is afhankelijk van drie variabelen: sociale afstand, sociale macht en dwang van het verzoek.

Uit de resultaten kan worden afgeleid dat beide talen non-conventionele indirecte vormen gebruiken om beleefdheid te tonen en gebruikmaken van voornamelijk de conditionalis als syntactisch downgrader. Niettemin is er een cultureel en talig verschil in het formuleren van beleefdheid. Daaruit blijkt, dat beleefdheid geen universele of officiële vorm heeft in taalgebruik. Door middel van het analyseren van beleefdheid in verzoeksituaties zijn er cultuur-specifieke elementen gevonden in het gebruik van taalhandelingen.

Nederlanders gebruiken naast conventionele indirecte vormen ook een groot aantal lexicale downgraders om het verzoek te verzachten, zoals het gebruik bij *graag* of *misschien* naast de

conditionalis *zou.* Zij gebruiken meestal een vaste vorm van beleefde formules en variëren in het gebruik van de uiting door middel van interrogatieven. Het verzoek wordt meestal aan het begin gedaan en daarnaast wordt er, wanneer dit voorkomt, een motivatie of argumentatie genoemd. Hendriks en Le Pair (2004) hebben in hun onderzoek ontdekt dat Nederlanders conventionele indirecte strategieën gebruiken in het formuleren van een verzoek, en dit wordt door deze pilot bevestigd. Zij veronderstellen dat Nederlanders minder lexicale downgraders gebruiken in vergelijking met andere talen. Dit laatste resultaat is evenwel niet uit dit onderzoek gebleken. Nederlanders, voor een klein percentage, meer gebruik maken van lexicale downgraders dan Italianen. Dat wil zeggen dat er wellicht nog andere variabele voorkomen in het gebruik van beleefdheid, die van leeftijd en geslacht, die hier buiten beschouwing zijn gebleven.

Italianen gebruiken naast conventionele indirecte strategieën, een groot aantal van alerters en supportive moves om het verzoek te verzachten, en zij hebben een grotere keuze aan diverse syntactische downgraders. Onvoltooide tijd en conjunctief of ontkenning van voorbereidende voorwaarden (negation of preparatory condition) kunnen ook als verzoekuitingen worden gebruikt. Held (2005) stelt dat beleefdheid afhankelijk is van sociale afkomst. Dat komt wellicht omdat er in Italië geen sprake is van een standaard beleefde taal. Normaal gesproken, past men zich aan zijn gesprekspartner's sociale afkomst. Dit om de beleefdheid en het respect aantonen. Het zou wellicht een reden zijn waarom in het Italiaans meerdere werkwoordsvormen gebruikt worden. De volgorde van het verzoek in het Italiaans bevat eerst een argumentatie of motivatie en daarna het verzoek zelf. Italianen gebruiken in het algemeen meer woorden dan Nederlanders. Dit wordt bevestigd door het gebruik van meer supportive moves.

Elke taal heeft cultuur-specifieke manieren om beleefdheid uit te drukken en het is niet zo dat de één beleefder is dan de ander. (Hendriks, Le Pair, 2004). Het Italiaans heeft echter een grotere kans om beleefd over te komen bij buitenstanders, omdat men in deze taal van meer ondersteunende uitingen gebruik kan maken.

Uit de resultaten is naar voren gekomen dat hoe groter de sociale afstand en hoe lager de sociale macht is, hoe meer conventionele indirecte strategieën worden gebruikt. Daardoor lijkt het verzoek beleefder.

Het concept beleefdheid is universeel maar de uitingen ervan verschillen per taalgebied.

Een tweede hoofdvraag van dit onderzoek is:

In hoeverre heeft de eerste taal invloed in het formuleren van beleefde verzoeken in T2?

Voor dit onderzoek is een situatie gekozen waarin een vraag wordt gesteld, om taalkundige verbanden te zoeken binnen een specifiek *frame* (Gumperz, 1982).

Conventies worden geleerd in de samenleving en het is dus moeilijk ervan af te wijken, omdat we in onze persoonlijke ervaringen geleerd hebben dat we ons op een bepaalde manier moeten gedragen (Gumperz, 1982). Volgens Odlin (1990) is beleefdheid één van deze conventies waarin negatieve transfer voorkomt. Op basis van de literatuur over transfer is geprobeerd de volgende hypothese te bevestigen:

3. Op een lexicaal en syntactisch niveau is het makkelijker om een taal te leren dan op een pragmatisch niveau.

In de analyse van transfer is uiteindelijk niet diep ingegaan op positieve of negatieve transfer, omdat er te weinig data waren om daar een verantwoorde conclusie uit te trekken. Niettemin is uit de resultaten gebleken dat er verschillen worden aangebracht in het formuleren van beleefdheid. Deze verschillen zijn voornamelijk gebaseerd op het gebruik van minder of meer verzachtingen, ondersteunende uitingen en ten slotte op de formulering van het verzoek zelf. Lexicaal en syntactisch gezien is er sprake van kleine percentages van verschillen tussen de T2s. Dat komt door het feit dat ook in beide T1's, bijna op een identieke wijze lexicaal en syntactisch downgraders worden gebruikt. Het grootste verschil ligt in het gebruik van alerters en ondersteunende uitingen. Deze worden in de zelfde mate gebruikt als in de T1. Italianen gebruiken meer alerters en meer supportive moves en het totaal aantal woorden is groter dan de Nederlanders gebruiken. Hetzelfde gebeurt door de Nederlandse groep die Italiaans leert. Zij gebruiken minder woorden, en minder supportive moves omdat ze deze in hun taal ook niet gebruiken. Ook de volgorde van het verzoek blijft het zelfde als de T1 voor beide groepen.

Concluderend kan worden gezegd dat de T1 meer invloed heeft op een pragmatisch niveau. De structuur van het verzoek, het gebruik van bepaalde taalhandelingen is per cultuur verschillend, en moeilijker te leren dan grammatica of zinsdelen. In de resultaten van de cloze test komt uiteindelijk naar voren, dat het taalvaardigheidsniveau niet de enige variabel is in het leren van pragmatisch e competenties. Het leren van conventies heeft niet alleen te maken met kennis van de T2. In deze scriptie wordt dit aspect niet verder behandeld.

7. Discussie

De scriptie is gebaseerd op een persoonlijk interesse in het vergelijken van de talen Italiaans en Nederlands. Mijn culturele achtergrond en mijn Italiaanse en Nederlandse nationaliteit hebben mij geïnspireerd om onderzoek te doen naar talige verschillen in beide talen.

In het lezen over cross-culturele pragmatiek, is mij opgevallen dat er niet veel literatuur is over Italiaans en Nederlands als object voor linguïstisch onderzoek. Ik ben verder tot de overtuiging gekomen dat, om culturele verschillen te onderzoeken, een linguïstisch onderzoek uiterst belangrijk is. Taal en cultuur zijn met elkaar verbonden in die zin dat we onze eigen cultuur door middel van taal uitdrukken. In het doen van een verzoek, komen niet alleen syntactische en lexicale elementen aan de orde, maar ook talige verschillen die cultureel kunnen zijn bepaald. Het gebruik van meer of mindere woorden; de keuze uit een uitgebreider register van taal; het gebruik van culturele specifieke woorden enzovoort. Het zijn allemaal tekenen van cultuurverschil. Niet voor niets spreken Muller-Jacquier en Whitener (2001) over het linguïstisch bewustzijn van conventies. In het leren van een tweede taal is het van belang om dit bewustzijn te ontwikkelen om misverstanden te voorkomen.

Het zou interessant zijn om het contrastieve onderzoek uit te breiden, door middel van meerdere respondenten, om een bredere visie te krijgen op het gebruik van specifieke talige markeringen van beide talen. De pilot die ik uitgevoerd heb, zou een uitgangspunt kunnen zijn voor een groter onderzoek.

Zoals Gumperz (1982) veronderstelt, is context voor dit soort onderzoek heel belangrijk. Daarom is gekozen om het onderzoek in een specifiek frame te plaatsen, namelijk het verzoek.

Aangezien tijd een grote rol speelt in het doen van een onderzoek, is ervoor gekozen de analyse tot één element te beperken. Het concept van context is belangrijk voor mij geweest om te proberen de factor transfer in taal te onderzoeken. Ik ben er zelf bewust van geworden, dat onze eerdere ervaringen een grote rol spelen in het leren van de tweede taal. In het doen van een verzoek, zoals bij iedere conventie, hebben we al ervaring opgedaan in onze eigen taal. Daarom is het moeilijk om deze eerdere ervaring achter ons te laten in het formuleren van de conventie in T2.

Het concept van universaliteit van beleefdheid vraagt om verdere aandacht. Ik heb geprobeerd om zo veel mogelijk syntactische en lexicale element te analyseren betreffende het formuleren van beleefdheid.

Uit de analyse van de Discourse Completion Test die mijn respondenten hebben ingevuld, is volgens mij een belangrijke resultaat naar voren gekomen, namelijk dat de manier waarop het verzoek wordt gedaan verschilt in beide talen. Het feit dat Italianen eerst ondersteundende uitingen gebruiken en dan het verzoek doen en dat de Nederlanders het andersom doen, is een duidelijk teken dat beleefdheid op verschillende manieren kan worden uitgedrukt. Om deze reden heeft iedere taal een cultuurspecifieke manier om beleefd te zijn.

Concluderend kan ik zeggen dat er geen meer of minder beleefde taal bestaat. Beleefdheid als concept is voor mij een beetje wat voor Chomsky (1965) de aangeleerde grammatica is. Het concept wordt van kinds af aan door de sociale samenleving aangeleerd. In dit opzicht is het een universeel concept. In elk taal en cultuur bestaat het concept van beleefd te zijn, net als liefde en haat. En toch zijn deze concepten volgens mij cultuur-specifiek, in die zin dat iedere taal een andere manier heeft om ze te formuleren. „Vriend" is, als er over een liefdesvriend wordt gesproken, anders dan „amico" in het Italiaans. Dat wil niet zeggen dat het concept van „vriend" niet in het Italiaans bestaat, of dat er geen ander woord ervoor is. „Vriend" kan talig en cultuurspecifiek zijn, maar het is en blijft een universeel concept.

Literatuurlijst

Aarts, M.N.C., van Woerkum, C.M.J. (2008). Strategische communicatie; Principes en Toepassingen. Assen: Royal Van Gorcum.

Bargiela-Chiappini, F. (2003). Face and Politeness: New (insights) for (old) concepts. *Journal of Pragmatics 35*(10-11), 1452-1469.

Barron, A. (2003) . Acquisition in Interlanguage Pragmatics. Learning how to do things with words in a study abroad context. Amsterdam: Benjamins.

Bazzanella, C. (1990). Modal uses of the Italian Indicativo Imperfetto in a pragmatic perspective. *Journal of pragmatics, 14*(3), 439-457.

Bazzanella, C. (1995). I segnali discorsivi. In: Renzi, L. / G. Salvi / A. Cardinaletti (eds.), *Grande grammatica italiana di consultazione,* Bologna: il Mulino, 225-257.

Bazzanella, C., Damiano, R. (1999). The interactional handling of misunderstanding in everyday conversations. *Journal of Pragmatics 31,* 817- 836.

Billmyer, K., Varghese, M. (2000). Investigating Instrument- based Pragmatic Variability: Effects of Enhancing Discourse Completion tests. *Applied Linguistics 21/4,* 517-552. Oxford University press. University of Pennsylvania.

Blum-Kulka, S., Olshtain, E. (1984). Requests and Apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns (CCSARP). *Applied linguistics, 5(3),* 196-213.

Blum-Kulka S., House, J., Kasper, G. (1989) Cross-Cultural Pragmatics: Requests and Apologies: Volume XXXI. In: the series advances in discourse processes. Norwood, New Jersey: Ablex: 1-300.

Blum-Kulka, S. (1987). Indirectness and politeness in requests: Same or different? *Journal of pragmatics, 11(2),* 131-146.

Brown, P., Levinson S.C., (1987). Politeness: Some universals in language use. Cambridge: Cambridge University press.

Chomsky, N. (1965). Aspects of the Theory of Syntax. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Claes, M.T. (2009). The linguistic shift in cross-cultural studies: culture in discourse. *European J. Cross-Cultural Competence and Management 1/1,* 66-76.

Crystal, D. (1985). A dictionary of linguistics and phonetics. Second edition. Oxford: Blackwell.

Degand, L., Sanders, T. (2002). The Impact of Relational Markers on Expository Text Comprehension in L1 and L2. *Reading and Writing 15(7–8),* 739–58.

Degand, L., Perrez, J. (2004). Causale connectieven in het leerdercorpus Nederlands. *N/F, 4,* 115-128.

Englert,C. (2010). Questions and responses in Dutch conversations. *Journal of Pragmatics 42,* 2666-2684.

Foolen, A. (1995). Lessen in beleefdheid. In: Nederlands in culturele context. Handelingen twaalfde Colloquium Neerlandicum. Internationale Vereniging voor Neerlandistiek, Woubrugge 1995:293-307. (http://www.dbnl.org/tekst/_han001199401_01/_han001199401_01_0019.php. laatst geraadpleegd: 25-01-2015, h: 15:55)

Foolen, A. (2010). Partikels volgens de schijf van vijf. *Internationale Neerlandistiek 48:2,* 41-51.

Foolen, A. (2011). Pragmatic markers in a sociopragmatic perspective. In: Andersen, G, Aijmer, K. (eds.) Pragmatics of Society (Handbook of Pragmatics, Vol. 5). Berlijn: de Gruyter Mouton, 215-240.

Goffman, E. (1955). On Face-Work: An Analysis of Ritual Elements in Social Interaction. *Psychiatry: Journal of Interpersonal Relations 18:3,* 213-231.

Goffman, E. (1967). Interaction Ritual. Essays on Face-to.face Behavior. Pantheon Books, New York.

Grice, H. P. (2013). 4. logic and conversation. The Semantics-Pragmatics Boundary in Philosophy, 47.

Gumperz, J. J. (1982). Discourse strategies. Cambridge: Cambridge University Press.

Held, G. (2005). Politeness in Italy: The Art of Self-Representation in Requests. In Hickey, L., Stewart, M. (2005). Multilingual Matters. Politeness in Europe. Clevedon, Buffalo, Toronto, 292-305.

Hendriks, B., Le Pair, R. (2004). Conventionaliteit en beleefdheid in Nederlandse verzoeken. *In Tijdschrift voor taalbeheersing; vol. 26,* 21-43.

House, J. (1996). Contrastive discourse analysis and misunderstanding: the case of German and English. In: Hellinger, M., Ammon, U. (eds) Contrastive Sociolinguistics. New York: Mouton de Gruyter, 345-361.

House, J. (1997). Translation Quality Assessment: A Model Revisited. Tübingen: Narr.

House, J. (2002). Universality versus culture specificity in translation. *Translation studies: Perspectives on an emerging discipline,* 92-110.

House, J. (2009). Moving across languages and cultures in translation as intercultural communication. In: K. Buhrig, J. House & J.D. ten Thije (eds.), Translational Action and Intercultural Communication, Manchester, St Jerome publishing, 7-39.

Huls, E. (1991). Een landenvergelijkend onderzoek naar de formulering van een verzoek. In: R. van Hout en E. Huls (red.), *Artikelen van de eerste sociolinguïstische conferentie,* Delft, Eburon, 1991, 241-258.

Huls, E. (2002). Beleefdheid als communicatief principe. In: Th. Janssen (Ed.), Taal in gebruik; Een inleiding in de taalwetenschap. Den Haag: SDU, 143-162.

Houtkoop, H., Koole, T. (2000). Taal in actie: Hoe mensen communiceren met taal. Bussum: Coutinho.

Jucker, A., Ziv, Y. (1998). Discourse markers: Descriptions and theory (Vol. 57). John Benjamins Publishing.

Leech, G. (1983). Principles of Pragmatics. London: Longman.

Le Pair, R. (2005). Politeness in The Netherlands: Indirect Request. In: Hickey, L., Stewart, M. (2005). Multilingual Matters. Politeness in Europe. Clevedon, Buffalo, Toronto, 66-80.

Mazzotta, P. (2007). Il ruolo della cortesia nella formazione della competenza interculturale. *Studi di Glottodidattica 4,* 71-89.

Muller- Jacquier, B., Whitener, E.M. (2001). Effective Global Leadership: The Role of Linguistic Analysis of Intercultural Communication Situations. In: Mendenhaal, Mark, E., T. Kuhlmann, K. G. Stahl (eds) (2001). Developing Global Business Leaders. Policies, Processes, and Innovations. Westport CO/ London, 225-241.

Nurani, L.M. (2009). Methodological Issue in Pragmatic Research: is Discourse Completion Test a Reliable Data Collection Instrument? In: Methodological Issue in Pragmatic Research, 17, 8, 667-678.

Nuzzo, E. (2005). L'acquisizione della forma di cortesia in tre apprendenti d'italiano L2. *ITALS - Didattica e linguistica dell'italiano come lingua straniera, III-8,* 53-76.

Odlin, T. (1990). Language transfer: cross-linguistic influence in language learning. Cambridge University Press.

Rossano, F. (2010). Questioning and responding in Italian. *Journal of Pragmatics, 42,* 2756–2771.

Schiffrin, D. (2001). Discourse markers: language, meaning, and context. *The handbook of discourse analysis,* 54-75.

Van Balen, E. V., Caspers, J., Wouden, T. V. D. (2010). Modale partikels in het Nederlands als tweede taal: Aanwijzingen voor een vaste verwervingsvolgorde.

Vedder, I. (2008). Competenza pragmatica e complessità sintattica in italiano L2: l'uso dei modificatori nelle richieste. *Linguistica e Filologia 25,* 99-123.

Vedder, I. (2011). Lasciate un messaggio dopo il segnale acustico: un confronto dei messaggi sulla segreteria telefonica di uno studio dentistico a Napoli e Amsterdam. In: Urban, M.B., de Rooy, R., Vedder, I., Scorretti, M. (Eds.), Le frontiere del Sud: culture e lingue a contatto. Cagliari: CUEC, 225-240.

Vismans, R. (1994). Modal particles in Dutch directives. IFOTT, Amsterdam.

Zamborlin, C. (2004). Dissonanze di atti linguistici: Richieste dirette, ringraziamenti e scuse in giapponese, italiano e inglese. Un confronto pragmatico transculturale alla ricerca dei presupposti della scortesia verbale involontaria. *Studi Linguistici e Filologici Online 2(1),* 171–223.

Bijlagen

Bijlage I Tests

Nederland VS Italië

Deel 1

Vul jouw gegevens in

- Naam:

maag ook een fantasienaam

- Geslacht

    Mannelijk

    Vrouwelijk

- Leeftijd:
- Woonplaats:
- Nationaliteit:
- Moedertaal:

    Nederlands

    Italiaans

    Andere

➢ Wat is de naam van je opleiding?

➢ Wat is jouw studiejaar

    Eerste jaar (Bachelor)

    Tweede jaar (Bachelor)

    Derde jaar (Bachelor)

    Master

➢ Hoelang heb je Italiaans gestudeerd

    Minder dan een jaar/ een jaar

    Twee jaar

    Drie jaar/meer dan drie jaar

➢ Wat is jouw taalvaardigheidsniveau van het Italiaans op een schaal van 1 tot 6

➢ Hoeveel keer ben je in Italië geweest

    Nooit

    Een enkele keer

Twee keer

Meer dan twee keer

➢ Hoelang heb je in Italië gewoond

Nooit gewoond

Tussen een en vijf maanden

Tussen vijf maanden en een jaar

Meer dan een jaar

Deel 2

Cloze Test: Italiano

In alcune delle seguenti parole è stata cancellata l'ultima parte. Prova a completare gli spazi banchi. Copia l'intero testo ed incollalo nel riquadro sottostante inserendo la parte mancante della parola negli spazi vuoti. Per questo test non è importante una corretta ortografia, quindi non avere paura di commettere errori.

Esempio:
Ieri n_____ ho comp_____ il gior_____
Ieri nON ho compRATO il giorNALE

In bocca al lupo!

1. Studente modulo via da scuola

Commozione a Trento per la decisione di un diciassettenne di abbandonare gli studi per lavorare.
Suo pa_____ ha pe_____ il lav_____ in fabb_____ e l_____, un 17enne d_____ Rovereto c_____ frequenta u_____ istituto tec_____, ha de_____ alla pre_____ che las_____ la scu_____ per and_____ a lavo_____. «È u_____ peccato » h_____ detto l_____ dirigente scolastica, «il ragazzo è un bravo studente».

2. Penelope Cruz si sposerà a dicembre

Starebbe organizzando il suo matrimonio con il compagno di lunga data Javier Barde m.
Penelope Cruz si spo_____ a dice_____. L'att_____ spagnola star_____ organizzando i_____ suo matri_____ con i_____ compagno d_____ lunga da_____ Javier Bardem. L_____ voce cir_____ da qua_____ giorno. «S_____ sposeranno pre_____. Penelope e Javier so_____ spagnoli, e l_____ vorrebbe ta_____ che a dise_____ il s_____ abito d_____ sposa sia proprio uno stilista spagnolo», lo rivelano fonti vicine all'attrice a In Touch Weekly. L'abito potrebbe essere disegnato dalla maison Balenciaga, che disegnò anche l'abito da sposa di Salma Hayek.

3. Botte o abusi per una donna su tre

Un universo di solitudine, quello che circonda le donne vittime di violenza. So_____ dura nte, m_____ so le a n_____ dopo a ve_____ s ub ita. A n_____ per q ue_____ soltanto cin_____ su

di_____ denunciano l'aggre_____. In Ita_____ una do_____ su t_____ tra i 16 e i 70 an_____ è st_____vittima ne_____ sua vi_____dell'aggres_____ di u_____ uomo. S_____ milioni 743 mi_____ quelle che hanno subito nel corso della propria vita violenza fisica e sessuale, secondo i dati Istat.

4. Cellulari, provati effetti sul cervello

Uno studio svedese ha dimostrato che esistono gli effetti biologici dei cell_____ e d____ telefoni se____ fili s___ cervello. L'inda____promossa d___ Consiglio sve_____ delle rice_____ e cond_____ dall'unive_____ di Oerebro, h_____ rilevato i_____ chi f_____ troppo u_____ dei telef_____ un aum_____ di u_____ proteina n_____ sangue, l_____ transtiretina. Attra_____ gli es_____ del san_____, i ricercatori hanno valutato l'influenza delle onde radio sulla proteina contenuta nel fluido cerebrospinale che funziona da barriera per il cervello.

Deel 3

Discourse Completion Test: Italiano

Qui di seguito sono riportate una serie di situazioni di vita quotidiana che hanno a che fare con la formulazione di una richiesta. Leggi attentamente le descrizioni e cerca di rispondere il più accuratamente possibile alle domande, formulando la richiesta in base a ciò che diresti tu nelle seguenti
situazioni.

Situazione 1
Sei uno studente e abiti in una casa con più studenti. Un tuo coinquilino ha lasciato la cucina sporca dalla sera prima. Conosci il tuo coinquilino e sai che in questi casi è solito temporeggiare. Siccome hai invitato degli amici per cena e vuoi cucinare per loro, chiedi al tuo coinquilino se può pulire la cucina il prima possibile. Come lo chiederesti?

Situazione 2
Sei mancata ad una lezione e vuoi chiedere alla tua collega Sofia se può prestarti i suoi appunti. Non è la prima volta che le chiedi di prestarti gil appunti e per questo non ti senti molto a tuo agio nel chiedergli di nuovo. Hai paura di risultare invadente. Come lo chiederesti?

Situazione 3
Esci con degli amici e vai nel bar dove sei solito andare. Durante l'ordinazione è andato storto qualcosa e il cameriere ti ha portato un bicchiere di vino rosso al posto del vino bianco. Conosci bene il cameriere e gli chiedi se è possibile avere ciò che avevi richiesto all'inizio. Come lo chiederesti?

Situazione 4
Sul giornale leggi un annuncio per un lavoro molto interessante e chiami il numero sotto indicato per maggiori informazioni, vuoi sapere qualcosa in più su requisiti richiesti, orario di lavoro etc… Conosci questa società e sai che è un buon datore di lavoro. Questo lavoro è l'ideale per te ed è ciò che desideri. Vuoi fare per questo una bella figura. Come chiederesti le informazioni?

Situazione 5
Sei uno studente presso l'università di Roma. Hai un appuntamento con un tuo professore ma il giorno prima ti chiamano per fare un colloquia di lavoro per il quale hai fatto richiesta. Il colloquio è esattamente alla stessa ora del ricevimento con il tuo professore. Decidi dimandare una mail al tuo professore per chiedergli se è possibile spostare l'appuntamento in quanto per te è più importante il colloquio di lavoro al momento. Come lo chiederesti?

Situazione 6
Hai comprato un libro come regalo di compleanno per una tua amica, perché sai che lo voleva tanto. Dopo averlo acquistato, hai scoperto che già qualcun'altro glielo ha regalato. Torni in libreria per restituire il libro. Vuoi cambiare il libro in cambio di soldi o di un buono da poter riutilizzare. Parli con il venditore e gil chiedi se una delle due opzioni sia possibile. Come lo chiederesti?

Situazione 7
Il tuo vicino di casa ha parcheggiato la sua macchina dietro alla tua e così tu non puoi uscire dal parcheggio. Devi andare a lavorare e sei già in ritardo dunque vai da lui e gli chiedi se può spostare la sua macchina. Quando i parcheggi sono finiti avete stabilito che lui può parcheggiare la sua machina davanti alla tua, è dunque consuetudine che tu veda da lui a chiedere questa cosa. Come lo chiederesti?

Situazione 8
Nella tua famiglia è consuetudine che tu e tua sorella a turno facciate la spesa. Adesso è il tuo turno ma siccome anche la scorsa volta ci sei andata tu a fare la spesa, chiedi a tua sorella se ci possa andare lei al posto tuo. Tua sorella è più piccola e si inventa sempre una scusa per non andare ma questa volta le chiedi se può andare lei. Come lo chiederesti?

Deel 4

Cloze Test: Nederlands

Van sommige van de volgende woorden ontbreekt het laatste deel. Probeer de ontbrekende letters in te vullen. Kopieer de tekst in zijn geheel in het veld en vul dan de ontbrekende delen op de liggende streepjes. Wees niet bang om fouten te maken, het gaat mij niet om de juiste spelling. Probeer een passend woord in te vullen. Als je het echt niet weet, mag je het woord overslaan.

Voorbeeld :
Gisteren h_____ ik d_____ krant gek_____. Gisteren heb ik de krant gekocht.

Veel succes!

1. Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.
Als men_____ spontaan h_____ grote zor_____ kunnen mel_____, scoren za_____ als nor_____ en waa_____, werkgelegenheid en veili_____ op str_____ veel ho_____.

Dat bli_____ uit h_____ jaarlijkse onde_____ naar d_____ risicobeleving v_____ terrorisme on_____ burgers, d_____ donderdag i_____ gepubliceerd.
V_____ de achth_____ respondenten no_____ 1 procent terro_____ en aans_____. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

2. Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbek_____ is h_____ risico d_____ zij lo_____ beroofd t_____ worden do_____ een har_____ schurk: d_____ baviaan.

De ap_____ zijn i_____ staat autopo_____ te ope_____ en do_____ ramen t_____ springen o_____ zoek na_____ broodjes e_____ snacks.
D_____ stad vo_____ een verw_____ strijd m_____ de ste_____ agressiever word_____ apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

3. Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat he_____ de pol_____ vrijdag bek_____ ge maakt.
De chau_____ kreeg een vuis_____ te_____ zijn ho_____ van e_____ passagier, ter_____ hij d_____ bus best_____.

De buscha_____ raakte bui_____ bewustzijn e_____ reed o_____ de Lucasbrug i_____ Utrecht m_____ zijn b_____ tegen e_____ metalen afze_____.
De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

4. Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.
Het i_____ een opslag_____ waar partic_____ kleine loo_____ kunnen hu_____ om spu_____ in o_____ te sl_____. De bran_____ roept omwon_____ op ra_____ en deu_____ gesloten t_____ houden van_____ de eno_____ rookontwikkeling, al_____ een woordv_____.

Het vu_____ in h_____ gebouw a_____ de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Deel 5

Discourse Completion Test: Nederlands

Hieronder zijn een aantal alledaagse situaties die te maken hebben met het formuleren van een verzoek. Lees goed de beschrijvingen en probeer de vragen zo nauwkeurig mogelijk te beantwoorden. Formuleer het verzoek zoals jij dat in de volgende situaties zou zeggen.

Situatie 1
Je bent een student en je woont in een huis met meerdere studenten. Een huisgenoot heeft de avond daarvoor de keuken vuil achtergelaten. Je kentje huisgenoot langer dan vandaag en hij stelt dit soort klusjes graag uit. Omdat je vrienden op bezoek hebt, en omdat je voor je vrienden wilt koken, vraag je je huisgenoot of hij het zo snel mogelijk wil schoonmaken. Hoe zou jij dit vragen?

Situatie 2
Jij hebt een college gemist en wil je medestudent Sofie vragen of je haar aantekeningen mag lenen. Je hebt al eerder Sofie om haar aantekeningen gevraagd en daarom voel je niet echt op je gemak om het nog een keer te vragen. Jij bent bang om opdringerig over te komen. Hoe zou jij dit vragen?

Situatie 3
Je gaat met je vrienden naar je stamcafé. Tijdens de bestelling is er iets mis gegaan en de barman heeft jou een glas rode wijn in plaats van witte wijn gebracht. Je kent hem goed en je vraagt hem om je oorspronkelijke bestelling. Hoe zou jij dit vragen?

Situatie 4
In de krant zie je een zeer interessante vacature en je belt het bijbehorende nummer voor meer informatie. Je wilt meer weten over de functie-eisen, werktijden etc…Je kent het bedrijf en je weet dat het een goede werkgever is. Deze baan is heel geschikt voor jou en je wilt deze baan graag hebben. Je wilt goed overkomen. Hoe zou jij om meer informatie vragen?

Situatie 5
Je bent een student aan de Universiteit van Amsterdam. Je hebt een afspraak gemaakt met een docent maar je bent de dag daarvoor gebeld om een sollicitatiegesprek te voeren voor een baan waar jij had gesolliciteerd. Het gesprek is precies op dezelfde tijd als je afspraak met de docent. Je stuurt een e-mail aan jouw docent en vraagt of het mogelijk is om het afspraak te verplaatsen omdat het sollicitatiegesprek voor jou nu belangrijker is. Hoe zou je dit vragen?

Situatie 6
Jij hebt een boek gekocht als verjaardagscadeau voor een vriendin van jou omdat je weet dat ze dat heel graag wil. Nadat je het gekocht hebt, ben je er achtergekomen dat zij het boek al van iemand anders heeft gekregen. Je gaat naar de boekenwinkel om het boek terug te brengen. Je wilt in plaats van het boek je geld terug of een tegoedbon. Je praat met de boekenhandelaar en vraagt of een van beide opties mogelijk is. Hoe zou jij dit vragen?

Situatie 7
Jouw buurjongen heeft zijn auto voor jouw auto geparkeerd waardoor je niet weg kunt rijden. Jij moet naar je werk en je bent al te laat dus vraag je hem of hij zijn auto wil verplaatsen. Als het druk is in de straat, hebben jullie afgesproken dat zijn auto voor de jouwe mag staan. Het is dus gebruikelijk dat jij naar hem toe gaat om dit te vragen. Hoe zou je dit vragen?

Situatie 8
In jouw familie is het gebruikelijk dat jij en je zus om de beurt boodschappen doen. Het is jouw beurt maar je vraagt je zus of zij het deze keer wil doen omdat jij het de vorige keer voor haar gedaan hebt. Jouw zus is jonger en heeft iedere keer een smoes om geen boodschappen te hoeven doen. Dus moet jij het vaak doen. Je vraagt of zij het deze keer wil doen. Hoe zou je dit vragen?

Bijlage II Studenten bestand

Resp. Nat. Leeftijd	Opleiding	Leerperiode IT-NL	Reis IT-NL	Verblijf IT-NL	Inschatting taalvaardigheid	Cloze-Test IT	Cloze-Test NL
r1- (IT) 26	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	nooit	nooit	2	156	142
r2- (IT) 26	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	tussen 1 en 5 maanden	3	160	160
r3- (IT) 34	bachelor	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	1 jaar	5	158	124
r4- (IT) 26	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	tussen 5 maanden en 1 jaar	4	160	119
r5- (IT) 25	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	tussen 5 maanden en 1 jaar	5	158	140
r6- (IT) 23	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	1 keer	nooit	4	154	21
r7- (IT) 20	bachelor	meer dan 1 jaar/ 1 jaar	1 keer	nooit	2	158	119
r8- (IT) 28	bachelor	3 jaar/meer dan 3 jaar	2 keer	tussen 1 en 5 maanden	5	160	101
r9- (IT) 22	bachelor	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	tussen 5 maanden en 1 jaar	4	154	76
r10- (IT) 26	bachelor	3 jaar/meer dan 3 jaar	nooit	nooit	4	160	147
r11- (IT) 27	master	2 jaar	meer dan 2 keer	nooit	2	154	134
r12- (NL) 19	bachelor	2 jaar	1 keer	nooit	4	132	165
r13- (IT) 26	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	tussen 5 maanden en 1 jaar	5	124	165

Resp. Nat. Leeftijd	Opleiding	Leerperiode IT-NL	Reis IT-NL	Verblijf IT-NL	Inschatting taalvaardigheid	Cloze-Test IT	Cloze-Test NL
r14- (IT) 19	bachelor	2 jaar	meer dan 2 keer	nooit	4	142	172
r15- (IT) 19	bachelor	2 jaar	meer dan 2 keer	tussen 5 maanden en 1 jaar	5	134	168
r16- (IT) 26	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	meer dan 1 jaar	6	110	172
r17- (IT) 22	bachelor	2 jaar	meer dan 2 keer	nooit	4	138	172
r18- (IT) 31	master	minder dan 1 jaar/1 jaar	meer dan 2 keer	meer dan 1 jaar	5	114	170
r19- (IT) 22	master	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	nooit	3	71	168
r20- (IT) 19	bachelor	minder dan 1 jaar/1 jaar	meer dan 2 keer	nooit	5	128	166
r21- (IT) 23	master	2 jaar	3 jaar/ meer dan 3 jaar	tussen 1 en 5 maanden	5	112	162
r22- (IT) 20	bachelor	3 jaar/meer dan 3 jaar	meer dan 2 keer	nooit	4	131	162

Legenda:

Resp. = Respondenten

Nat.= Nationaliteit

Leerperiode IT- NL = Hoe lang Italiaans/ Nederlands gestudeerd

Reis IT-NL = Hoe veel keer in Italië/Nederland geweest

Verblijf IT/NL = Hoe lang in Italië/Nederland gewoond

Inschatting taalvaardigheid= Taalvaardigheid op een schaal van 1 tot 6

Bijlage III Cloze Test: Resultaten

Italiaans T2			Nederlands T1			Nederlands T2			Italiaans T1			
Totaal Gap	Corecte antwoorden	Percentage	Totaal Gap	Corecte antwoorden	Percentage	Totaal Gap	Corecte antwoorden	Percentage	Totaal Gap	Corecte antwoorden	Percentage	
160	132	82,50	172	165	95,93	172	142	82,56	160	156	97,5	Cloze Test
160	124	82,50	172	165	95,93	172	160	93,02	160	160	100	
160	142	77,50	172	172	100,00	172	124	72,09	160	158	98,75	
160	134	88,75	172	168	97,67	172	119	69,19	160	160	100	
160	110	83,75	172	172	100,00	172	140	81,40	160	158	98,75	
160	138	68,75	172	172	100,00	172	21	12,21	160	154	96,25	
160	114	86,25	172	170	98,84	172	119	69,19	160	158	98,75	
76	71	71,25	172	168	97,67	172	101	58,72	160	160	100	
160	128	93,42	172	166	96,51	172	76	44,19	160	154	96,25	
160	112	80,00	172	162	94,19	172	147	85,47	160	160	100	
160	131	70,00	172	162	94,19	172	134	77,91	160	154	96,25	
Totaal Studenten		Gemiddelde Resultaat	Totaal Studenten		Gemiddelde Resultaat	Totaal Studenten		Gemiddelde Resultaat	Totaal Studenten		Gemiddelde Resultaat	
11		80,42	11		97,36	11		67,81	11		98,41	

Bijlage IV Schaal van Directheid- Indirectheid bij Nederlands T1 en T2

NL native					
	Direct	Ci	Nci	tot	% Totaal
	3,00	79,00	6	88	100,00
%	3,41	89,77	6,82		
SD -					
	2,00	43,00	6,00		
%	2,27	48,86	6,82		
SD +					
	1,00	36,00	0,00	88	100,00
%	1,14	40,91	0,00		
X = Y					
	1,00	21,00	0,00		
%	1,14	23,86	0,00		
X > Y					
	1,00	28,00	5,00		
%	1,14	31,82	5,68		
X < Y					
	1,00	30,00	1,00	88	100,00
%	1,14	34,09	1,14		

NL non-native					
	Direct	Ci	Nci	tot	% Totaal
	10,00	75,00	1,00	86	100,00
%	11,63	87,21	1,16		
SD -					
	9,00	35,00	0,00		
%	10,47	40,70	0,00		
SD +					
	1,00	40,00	1,00	86	100,00
%	1,16	46,51	1,16		
X = Y					

	3,00	19,00	0,00		
%	3,49	22,09	0,00		
X > Y					
	6,00	25,00	1,00		
%	6,98	29,07	1,16		
X < Y					
	1,00	31,00	0,00	86	100,00
%	1,16	36,05	0,00		

Bijlage V Schaal van Directheid- Indirectheid bij Italiaans T1 en T2

IT native					
	Direct	Ci	Nci	tot	% Totaal
	16,00	70,00	1,00	87	100,00
%	18,39	80,46	1,15		
SD -					
	14,00	32,00	0,00		
%	16,09	36,78	0,00		
SD +					
	2,00	38,00	1,00	87	100,00
%	2,30	43,68	1,15		
X = Y					
	5,00	17,00	0,00		
%	5,75	19,54	0,00		
X > Y					
	9,00	24,00	1,00		
%	10,34	27,59	1,15		
X< Y					
	2,00	29,00	0,00	87	100,00
%	2,30	33,33	0,00		

IT non-native					
	Direct	Ci	Nci	tot	% Totaal
	5,00	71,00	4,00	80	100,00
%	6,25	88,75	5,00		
SD -					
	4,00	35,00	1,00		
%	5,00	43,75	1,25		
SD +					
	1,00	36,00	3,00	80	100,00
%	1,25	45,00	3,75		
X = Y					
	2,00	17,00	1,00		
%	2,50	21,25	1,25		
X > Y					
	3,00	25,00	2,00		
%	3,75	31,25	2,50		
X < Y					
	0,00	29,00	1,00	80	100,00
%	0,00	36,25	1,25		

Bijlage VI Aantal gebruikte downgraders, alerters en supportive moves en gemiddelde resultaat tussen de twee talen

	Nederlands	Italiaans	Percentages	Nederlands T2	Italiaans T2	Percetages
Lexical downgraders	102	99	1,49	75	41	29,31
Syntactic Downgraders*	75	75	0,00	77	67	6,94
Alerters	55	73	14,06	58	50	7,41
Supportive moves	49	69	16,95	57	55	1,79

Bijlage VII Percentage van gebruikte syntactisch downgraders

Syntactic Downgraders*	Nederlands		Italiaans		Nederlands T2		Italiaans T2	
	N.	%	N.	%	N.	%	N.	%
Interrogative	20	25,32	12	15,58	33	43,42	30	41,10
Negation of preparatory condition	0	0,00	2	2,60	0	0,00	0	0,00
Subjunctive	1	1,27	8	10,39	1	1,32	1	1,37
Conditional	58	73,42	47	61,04	35	46,05	39	53,42
Onvoltooide tijd	0	0,00	8	10,39	7	9,21	3	4,11
Totaal	79	100,00	77	100,00	76	100,00	73	100,00

Bijlage VIII Totaal gebruikte woorden in DCT

Nederlands T2	Italiaans T2	Nederlands	Italiaans
2413	1846	2266	2628
TOTAAL GEBRUIKTEN WOORDEN			